

INSTITUT PRO DEMOKRACII A EKONOMICKOU ANALÝZU
projekt Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i.

INSTITUTE FOR DEMOCRACY AND ECONOMIC ANALYSIS
A Project of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences

(Ne)zvyšování sociálních dávek v letech 2012–2023: přehled

Duben 2023

PETR JANSKÝ, DANIEL KOLÁŘ

PROJEKT NÁRODOHOSPODÁŘSKÉHO ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČR

Petr Janský

Přednáší ekonomii a veřejné finance na Institutu ekonomických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, kde vede katedru evropské ekonomické integrace a hospodářské politiky. Absolvent IES FSV UK a University of Oxford. Ve svém výzkumu se specializuje na veřejnou, mezinárodní, a rozvojovou ekonomii. S IDEA spolupracuje od roku 2010 na analýze daňového systému a veřejných rozpočtů. Jako výzkumník a expert vládních, mezinárodních a neziskových organizací přispívá k zlepšení veřejných politik a tak životních podmínek u nás i v zahraničí.

Petr lectures economics and public finance at the Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University, where he heads the Department of European Economic Integration and Economic Policy. Graduate of the Institute of Economics Studies of Faculty for Social Sciences at the Charles University and the University of Oxford. In his research, he specializes in public, international, and developing economics. He has been cooperating with IDEA since 2010 on the analysis of the tax system and public budgets. As a researcher and expert in governmental, international and non-profit organizations, he contributes to the improvement of public policies and thus living conditions at home and abroad.

Daniel Kolář

Absolvoval ekonomii na IES FSV UK a London School of Economics. Nyní pokračuje na IES FSV UK v rámci doktorského studia, kde se zaměřuje na měření nerovnosti bohatství.

Daniel graduated from the Institute of Economic Studies of Charles University and the London School of Economics. He is continuing doctoral studies at the Institute of Economic Studies of Charles University, where he focuses on measuring wealth inequality.

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE).

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Charles University, Center for Economic Research and Graduate Education as well as the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, v. v. i.

(Ne)zvyšování sociálních dávek v letech 2012–2023: přehled

Studie 5/2023

© Petr Janský, Daniel Kolář

Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i., 2023

ISBN 978-80-7344-670-3 (Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.)

Studie 5/2023

(Ne)zvyšování sociálních dávek v letech 2012–2023: přehled¹

DUBEN 2023

PETR JANSKÝ, DANIEL KOLÁŘ

Shrnutí

- V tomto přehledu mapujeme vývoj dávek sociálního charakteru v posledních deseti letech ve srovnání s vývojem inflace, průměrných mezd a starobních důchodů. Pokud má být zachována reálná kupní síla dávek, měl by jejich růst odpovídat alespoň inflaci. Pokud má úroveň sociálního zajištění držet krok s dlouhodobým ekonomickým vývojem, měla by se úroveň dávek zvyšovat zhruba tempem růstu mezd v ekonomice a objem výdajů na dávky zhruba tempem růstu HDP.
- Nominální výše každé ze sledovaných dávek byla v letech 2012–2022 zvýšena alespoň jednou. Zvyšování jednotlivých dávek bylo různorodé a lišilo se jak razantností, tak načasováním. Reálné hodnoty dávek v roce 2023 se tak pohybují v širokém rozmezí 75 % až 200 % jejich reálné hodnoty v roce 2012.
- Většina dávek rostla pomaleji než průměrná mzda či průměrný důchod, které obojí mezi roky 2012 a 2023 zaznamenaly reálný nárůst o zhruba 20 % (mzdy o 17,6 %; důchody o 23,8 %). Například reálná hodnota rodičovského příspěvku v roce 2023 byla výrazně nižší než v roce 2012, a to navzdory jednorázovému zvýšení z 220 na 300 tisíc Kč od roku 2020. Výjimku představují dávky péstounské péče, které se ve sledovaném období reálně zdvojnásobily a dále příspěvek na mobilitu, který reálně vzrostl o polovinu, hlavně díky navýšení v roce 2022.
- Nárok na většinu dávek je odvozen z výše životního minima domácnosti a jednotlivců. Navzdory opakovanému navyšování životního minima v posledních letech jsou jejich reálné hodnoty v roce 2023 pod reálnou úroveň roku 2012. Došlo tak k omezení nároku na dávky podmíněné životním minimem.

¹ Tato studie reprezentuje pouze názor autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE). Veškeré případné nepřesnosti a chyby jdou na vrub autorů. Autoři oceňují úzkou spolupráci s Danielem Münichem při přípravě studie. Autoři děkují Danielu Prokopovi a Jánovi Lučanovi za komentáře. Jeden z autorů, Daniel Kolář, pracuje od dubna 2023 na Ministerstvu práce a sociálních věcí (MPSV); studie vznikla ještě před tímto datem a není stanoviskem MPSV. Studie byla finančně podpořena AV ČR v rámci výzkumného programu Strategie AV21 Společnost v pohybu.

- Celkové výdaje na sledované dávky mezi roky 2012 a 2023 nominálně i reálně narostly. Vysoký nominální růst v posledních dvou letech je důsledek vysoké inflace a souvisejících navyšování (pandemie COVID-19, válka na Ukrajině, energetická krize). Objem výdajů na dávky jako podíl na HDP však za posledních deset let poklesl, byť mírně.
- V dalším podrobněji popisujeme vývoj: **(i)** reálné výše dávek; **(ii)** výše dávek vůči průměrné mzdě; **(iii)** výdajů na dávky v poměru k HDP; **(iv)** nároku na dávky odvozeného z výše životního minima.
- V **Příloze 1** prezentujeme vývoj nominálních hodnot dávek a výdajů. V **Příloze 2** popisujeme jednotlivé dávky a vysvětlujeme, proč jsme některé další dávky do srovnání nezahrnuli.

Study 5/2023

(Not) Increasing Social Benefits in 2012–2023: An Overview²

APRIL 2023

PETR JANSKÝ, DANIEL KOLÁŘ

Summary

- In this overview, we map trends in the value of social benefits over the past ten years and compare them to trends in inflation, average salaries and old age pensions. If the real purchase power of benefits is to remain stable, they should be raised at least at the same rate as inflation. If we want social benefits to continue to provide the same level of financial security, keeping pace with economic developments in the long term, then their value should rise at approximately the same rate as the average salary, and spending on benefits should increase at approximately the same rate as GDP.
- Each of the benefits we track had its nominal value raised at least once in the period between 2012–2022. Different benefits were raised by different amounts and at different times. The real value of these benefits in 2023 thus varies widely, between 75% and 200% of their real value in 2012.
- Most of the benefits we look at increased more slowly than the average salary and average old age pension, both of which experienced real growth of approximately 20% between 2012 and 2023 (salaries 17.6%; pensions 23.8%). For example, the real value of the parental allowance in 2023 was substantially lower than its real value in 2012, despite a one-off raise from 220,000 CZK to 300,000 CZK in 2020. Exceptions to this trend include foster care benefits, which real value doubled during the observed period, and the mobility allowance, which grew by one half in real terms, largely as a result of a raise in 2022.

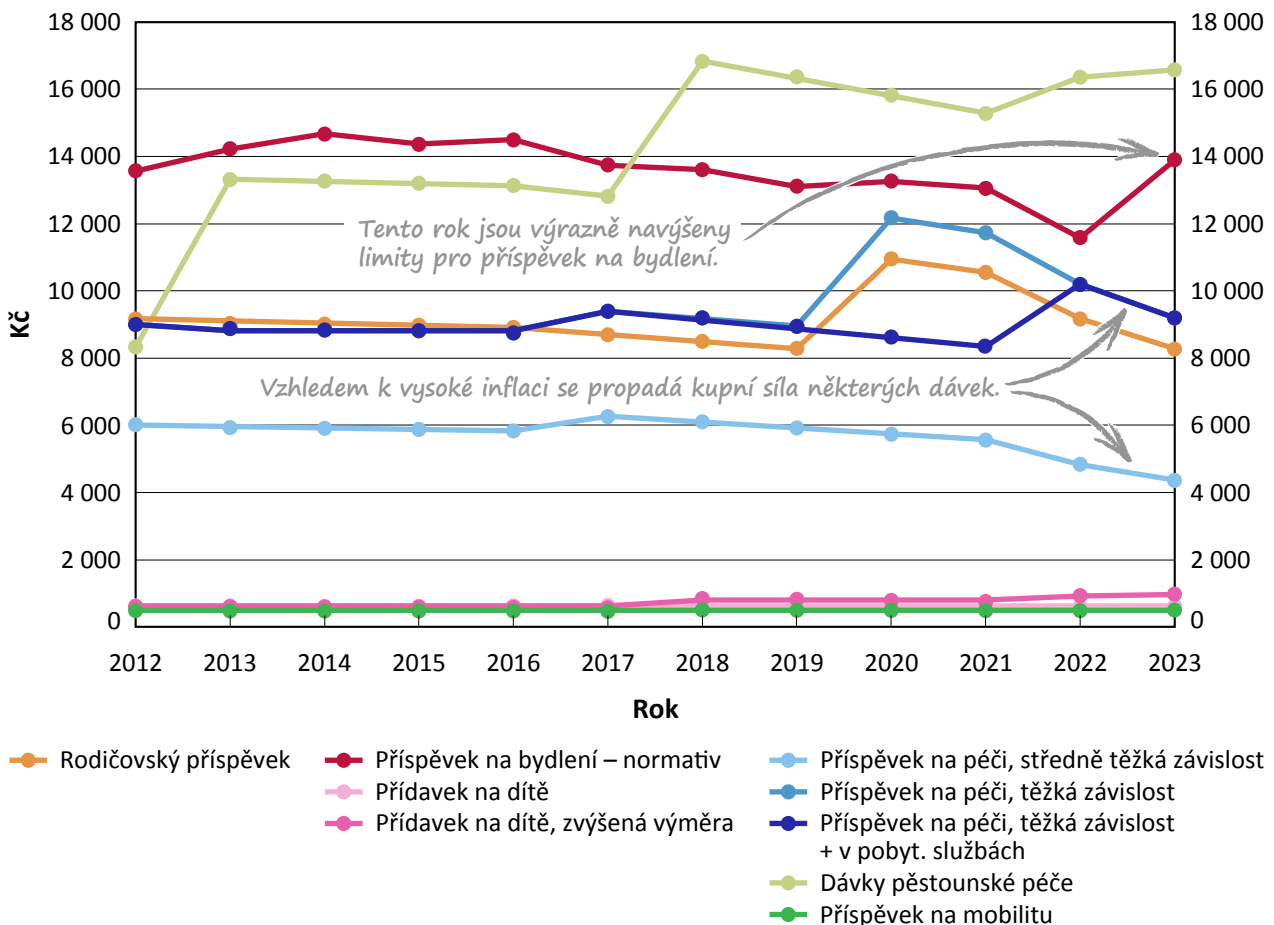
² This study presents the authors' own views and not the official position of the Czech Academy of Sciences' Economics Institute nor of the Charles University Center for Economic Research and Graduate Education (CERGE). Any remaining ambiguities or errors are the authors' own. The authors are grateful for Daniel Múnich's close collaboration with them during the preparation of this study. They also thank Daniel Prokop and Ján Lučan for their comments. One co-author, Daniel Kolář, has been working at the Ministry of Labour and Social Affairs (MoLSA) since April of 2023; the study was written before that date and does not reflect the opinion of the MoLSA. The study was produced with support from the Czech Academy of Sciences within its AV21 Strategy research programme Society in Motion.

- Eligibility for most benefits is based on subsistence levels that are defined for households and for individuals. Although these reference values have been raised repeatedly in the past few years, their real values in 2023 are lower than they were in 2012. As a result, eligibility for the benefits that are contingent on these values is now narrower.
- Total spending on the benefits we track between 2012 and 2023 increased both in nominal and in real terms. The substantial nominal growth over the past two years is a result of high inflation and related cost-of-living increases (the COVID-19 pandemic, the war in Ukraine, the energy crisis). Total spending on benefits as a share of GDP has, however, fallen over the last ten years, albeit only slightly.
- Below, we describe in greater detail the trends in: **(i)** the real value of these benefits; **(ii)** their value relative to the average salary; **(iii)** expenditures on benefits relative to GDP; **(iv)** eligibility for benefits based on standardised subsistence levels.
- In **Appendix 1** we present trends in the nominal value of the benefits and public spending on them. In **Appendix 2** we describe each of the benefits we examine, and explain why we have excluded certain other benefits from our comparison.

1. Vývoj reálné výše dávek v letech 2012–2023

Graf 1.1 ukazuje reálnou hodnotu dávek v cenách roku 2012³ a **Graf 1.2** reálnou hodnotu dávek v procentech jejich hodnoty v roce 2012. Vývoj nominálních hodnot dávek uvádí **Graf 1A** v příloze.

Graf 1.1: Vývoj reálné hodnoty sociálních dávek v letech 2012–2023
(vyjádřeno ve stálých cenách roku 2012)

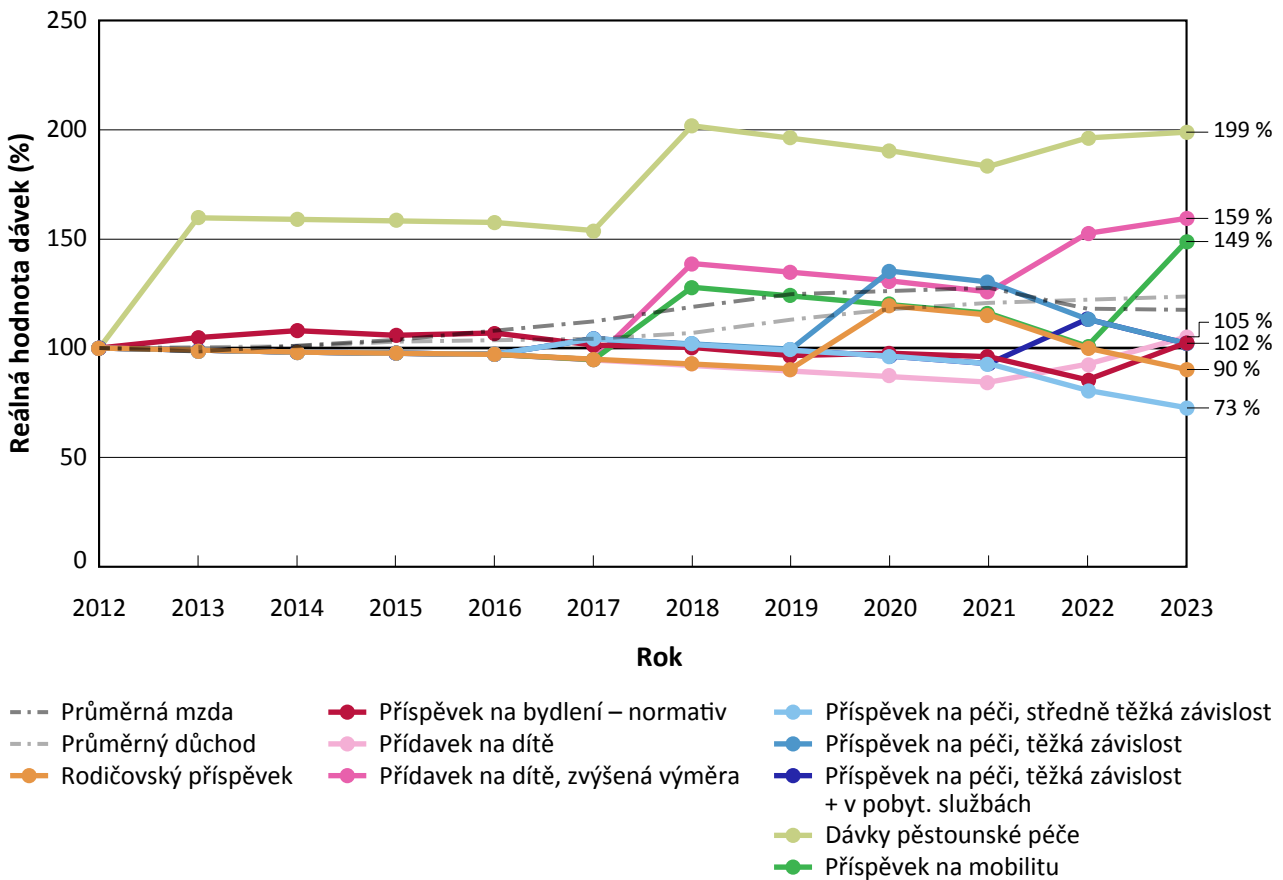
Zdroj: Příslušné zákony, ČSÚ a prognóza ČNB. Stav k 1. 1. daného roku.

Poznámky:

- Jsou uváděny výše dávek účinné vždy k 1. lednu. Reálná hodnota je vypočtena dle průměrné inflace v daném roce. Očekávaná inflace pro rok 2023 je dle predikce ČNB z 2. 2. 2023.
- Průměrná mzda je pro rok 2023 odhadem ČNB (reálný pokles o 0,4 %). Průměrný důchod pro rok 2023 počítá se schválenou (tj. nižší) mimořádnou valorizací.
- Příspěvek na péči se týká osob mladších 18 let.
- Normativ příspěvku na bydlení se týká čtyřčlenné rodiny v nájemním bydlení ve městě s počtem obyvatel 50–100 tisíc (pro rok 2023 nad 70 tisíc). Pro rok 2023 počítáme i mimořádné navýšení platné pouze v tomto kalendářním roce (+1 800 Kč).
- Přídavek na děti se vztahuje k dětem 6–15 let.
- Rodičovský příspěvek je uveden jako měsíční výše při délce čerpání 24 měsíců.
- Dávky pěstounské péče obsahují příspěvek na úhradu potřeb dítěte ve věku 6–12 let a odměnu pěstouna za jedno vychovávané dítě. Jde o pěstounství zprostředkované státem.
- Minulá znění příslušných zákonů byla získána ze služby Zákony pro lidi Plus.

³ Rok 2012 jsme zvolili jako počáteční proto, neboť před ním docházelo ke změnám v podmínkách jednotlivých dávek, které naše monetární srovnání nepostihuje (například od 1. 1. 2012 došlo ke zjednodušení procesu žádosti o příspěvek na péči či reformě rodičovského příspěvku). Zároveň je rok 2012 prvním, od kterého jsou pro všechny sledované dávky dostupná spolehlivá data o celkových výdajích v Monitoru Státní pokladny.

Graf 1.2: Vývoj reálné hodnoty dávek, mezd a důchodů v letech 2012–2023
(vyjádřeno v procentech stavu roku 2012)

Zdroj: Příslušné zákony, ČSÚ a prognóza ČNB. Stav k 1. 1. daného roku.

Až do roku 2020 reálná hodnota většiny dávek klesala. V poměru k průměrné mzdě výše dávek klesala ještě výrazněji (viz další sekce). Výjimku představoval *přídavek na dítě* a *dávky pěstounské péče*, kde došlo k výraznému navýšení v roce 2018. V případě *přídavku na dítě* proběhlo navýšení zavedením dodatečné tzv. *zvýšené výměry* – pro domácnosti, kde alespoň jeden rodič pracuje. V roce 2020 po dlouhých letech poklesu reálné hodnoty výrazně narostla výše *rodičovského příspěvku* a *příspěvku na péči*. V druhém případě však pouze pro osoby v těžším stupni závislosti na ostatních, které zároveň nevyužívají pobytových služeb (např. dětských domovů). V roce 2022 došlo k dorovnání výše *příspěvku na péči* také pro tyto osoby v pobytových službách. Pro osoby v nižším stupni závislosti k navýšení *příspěvku na péči* zatím nedošlo, což značí významný pokles jeho reálné hodnoty. V letech 2022 i 2023 se navyšoval normativ *příspěvku na bydlení* a *přídavku na dítě*, kde se zároveň rozšířil okruh způsobilých domácností.^{4, 5}

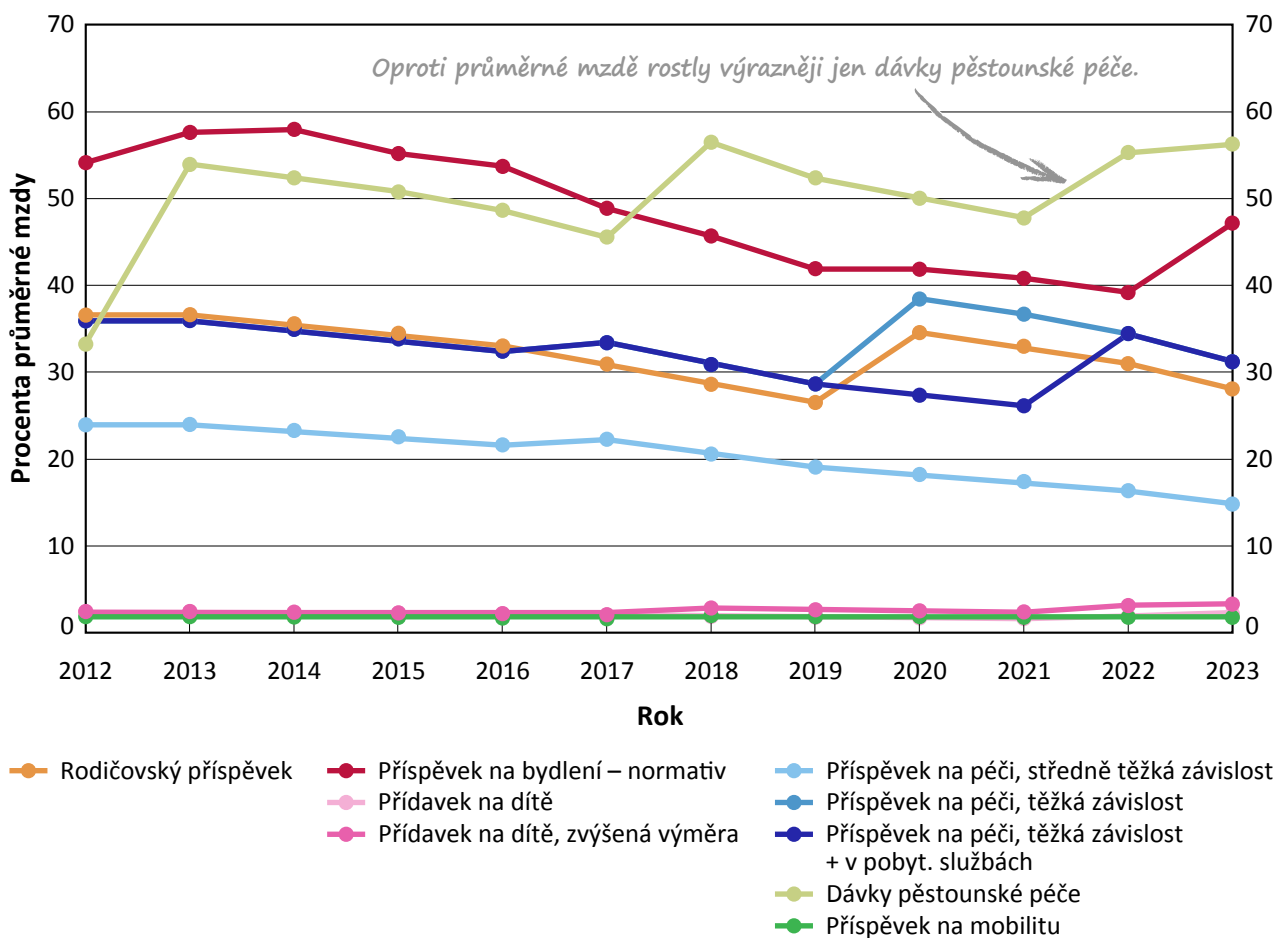
⁴ Nárok na přídavky na dítě má nově domácnost s příjmem do 3,4násobku životního minima, dříve šlo o 2,7násobek.

⁵ Lze argumentovat, že reálná hodnota příspěvku na bydlení závisí více na vývoji cen nájemního bydlení a souvisejících výdajů než na celkovém růstu cen. Z důvodu zachování metodologické konzistentnosti napříč textem ale používáme celkovou inflaci.

2. Vývoj výše dávek vůči průměrné mzdě

Graf 2.1 ukazuje vývoj výše dávek vyjádřených jako podíl na průměrné mzdě v ekonomice.⁶ Vzhledem k tomu, že průměrná mzda až do roku 2021 (včetně) rostla rychleji než inflace, růst dávek vůči mzdám byl nižší než růst vůči inflaci v předchozí sekci. Výjimku představuje rok 2022, kdy průměrná mzda reálně klesla o 7,5 %. Pro rok 2023 pak ČNB odhaduje mírný pokles reálné mzdy o 0,4 %.

Graf 2.1: Vývoj výše dávek oproti průměrné mzdě
(vyjádřeno v procentech)

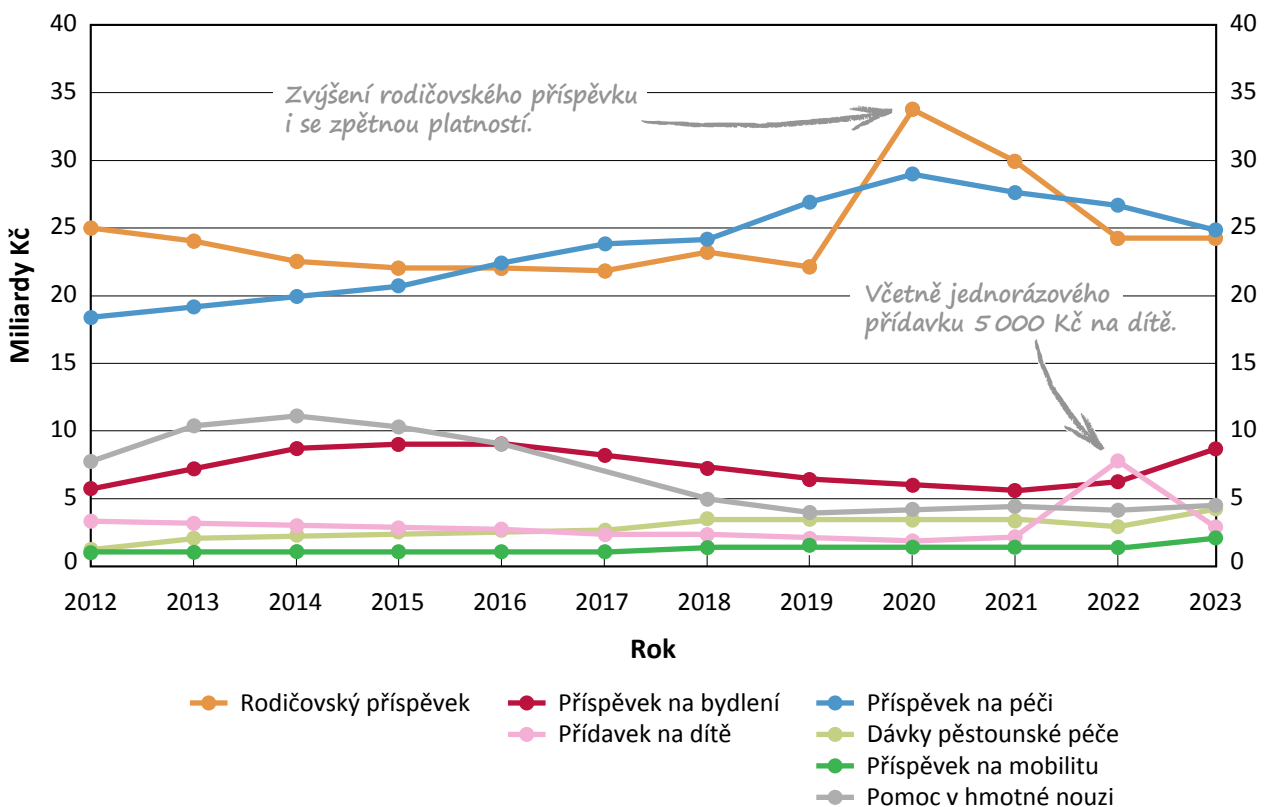
Zdroj: Příslušné zákony, ČSÚ a prognóza ČNB. Stav k 1. 1. daného roku.

⁶ Podíl výše dávek na průměrné mzdě je stejný bez ohledu na to, zda jsou použity nominální, či reálné hodnoty.

3. Vývoj výdajů na dávky

Vývoj výdajů na dávky v reálných hodnotách roku 2012 uvádí **Graf 3.1**. **Grafy 3A a 3B** v příloze pak ilustrují vývoj celkových výdajů na tyto dávky, a to v nominálních i reálných hodnotách. **Grafy 3C-3K** v příloze pak ilustrují vývoj nominálních výdajů na jednotlivé sociální dávky.

Graf 3.1: Vývoj reálných výdajů na sledované dávky v letech 2012–2023
(vyjádřeno v cenách roku 2012)

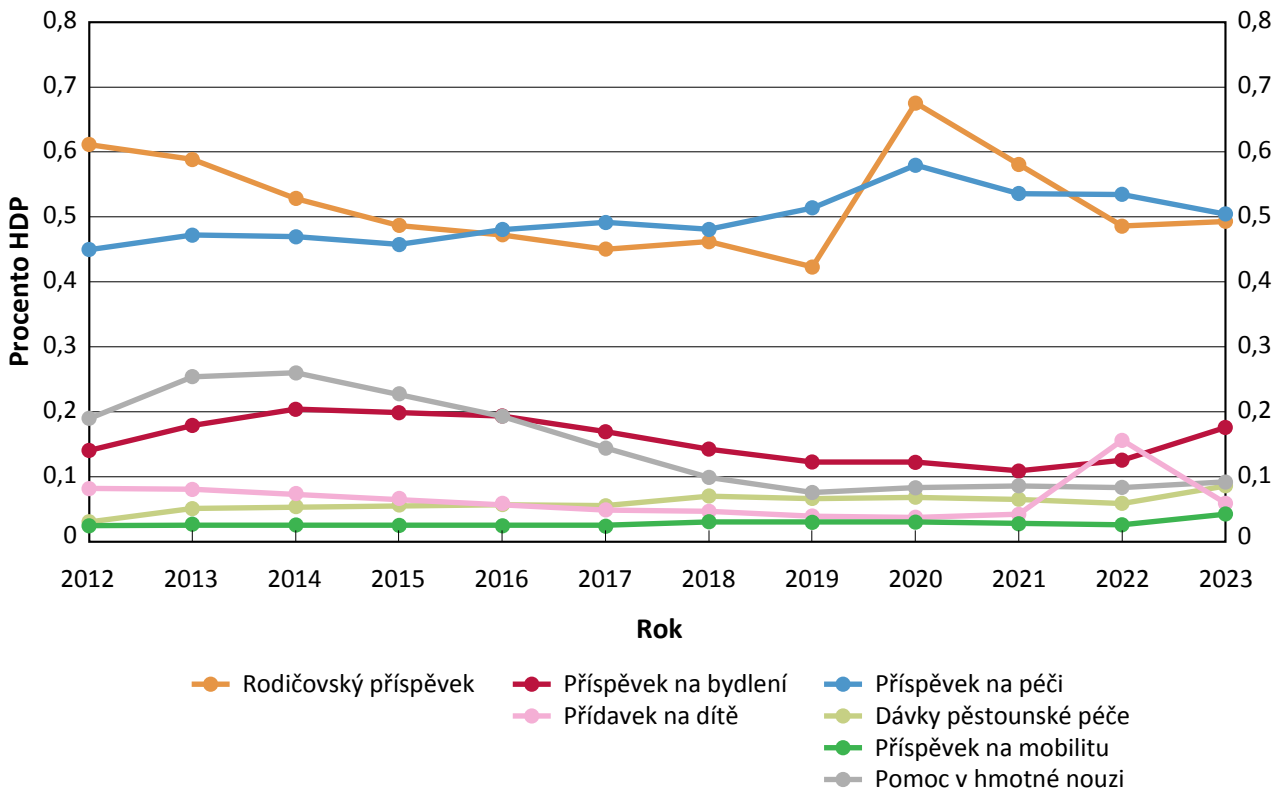
Zdroj: Monitor Státní pokladny, ČSÚ a prognóza ČNB.

Poznámky:

- Pomoc v hmotné nouzi se skládá z příspěvku na živobytí, doplatku na bydlení a mimořádné okamžité pomoci.
- Přídavek na dítě v roce 2022 zahrnuje i jednorázovou pomoc rodinám ve výši 5 000 Kč na dítě, jelikož byl takto v rámci rozpočtu účtován.
- Data pro rok 2023 se týkají schváleného rozpočtu, nikoliv skutečných výdajů.

Stabilita celkových reálných výdajů před rokem 2019 odpovídá stagnaci nominální výše většiny sledovaných dávek (viz **Graf 1A**) a nízké inflaci v tomto období. Přesto v tomto období rostly výdaje na *příspěvek na péči*, a naopak klesaly výdaje na pomoc v hmotné nouzi (*příspěvek na živobytí*, *doplatek na bydlení* a *mimořádná okamžitá pomoc*). Tento pokles může být interpretován optimisticky – pokud v populaci skutečně klesá počet lidí v hmotné nouzi – i pesimisticky – pokud stát pomoc těmto nejzranitelnějším skupinám zanedbává. Logickým důsledkem stagnace většiny dávek pak bylo, že výdaje na tyto dávky v poměru k HDP výrazně klesaly, jak ukazuje **Graf 3.2**.

Graf 3.2: Výdaje na sledované dávky jako podíl na HDP
(v %)

Zdroj: Monitor státní pokladny, ČSÚ a prognóza ČNB.

Dramatický nárůst výdajů v roce 2020 (+17,5 mld. Kč) je dán zejména navýšením *rodičovského příspěvku* (+14 mld. Kč). Pokles v roce 2021 (-2,8 mld. Kč) paradoxně také táhne rodičovský příspěvek (-3,1 mld. Kč). Zvýšení rodičovského příspěvku od roku 2020 se totiž vztahovalo i na rodiče, kteří příspěvek pobírali před jeho zvýšením.⁷ Navýšení *příspěvku na péči* v průběhu roku 2019, byť jen pro některé skupiny osob, se promítlo i do skutečných výdajů na tento příspěvek (+3,7 mld. Kč v roce 2019 a +3,3 mld. Kč v roce 2020).

Konečně, růst celkových výdajů v roce 2022 reflektuje zejména jednorázový příspěvek 5 000 Kč na dítě, který je rozpočtován společně s přídavky na dítě. Rozpočtové dopady tohoto příspěvku byly odhadovány na 7,8 mld. Kč.⁸ K růstu přispělo i zvýšení příspěvku na péči pro další skupiny osob (v těžších formách závislosti v pobytových službách) a také růst životního minima. Nominální růst však nedokázal vyvážit vysokou inflaci v roce 2022, a reálná hodnota celkových výdajů na sledované dávky tak mírně klesala. Reálný pokles očekáváme, na základě schváleného rozpočtu a odhadované inflace, i v roce 2023.⁹

⁷ V roce 2020 tak tito rodiče mohli příspěvek „dočerpat“, a to až do čtvrtých narozenin dítěte, ale jen pokud jej již nepřestali čerpat kvůli výběru zkráceného období čerpání.

⁸ Zdroj: Český rozhlas, dostupné [online](#).

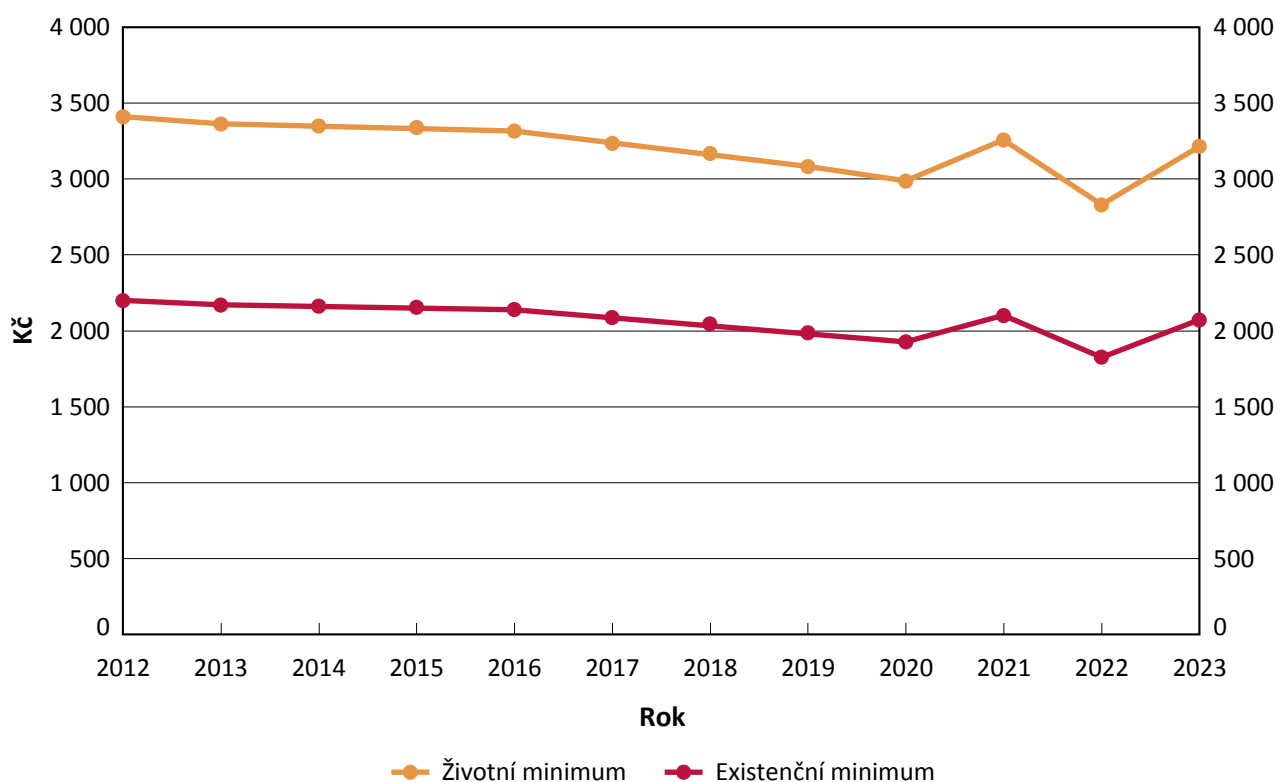
⁹ Data o rozpočtu čerpáme z Monitoru Státní pokladny; očekávaná inflace pro rok 2023 je 10,8 % dle predikce ČNB z 2. 2. 2023.

4. Vývoj nároku na dávky

Graf 4.1 ukazuje vývoj reálné hodnoty životního a existenčního minima. **Graf 4.2** ukazuje reálnou hodnotu životního minima v procentech roku 2015. Vývoj nominální hodnoty životního minima uvádí **Graf 4A** v příloze.

Okruh poživatelů některých dávek¹⁰ se odvíjí od nároku na danou dávku, který se odvíjí od srovnání příjmů domácnosti s výší životního minima domácností a jednotlivců. Životní minimum bylo až do roku 2020 nominálně konstantní, ve výši 3 410 Kč. Díky výraznému navýšení v důsledku vysoké inflace v letech 2021–2023 je jeho reálná hodnota v roce 2023 téměř stejná jako v roce 2015. **Graf 4.1** ukazuje i vývoj *existenčního minima*, které hraje roli v některých případech *dávek mimořádné okamžité pomoci*. Existenční minimum rostlo procentuálně stejně jako životní minimum.

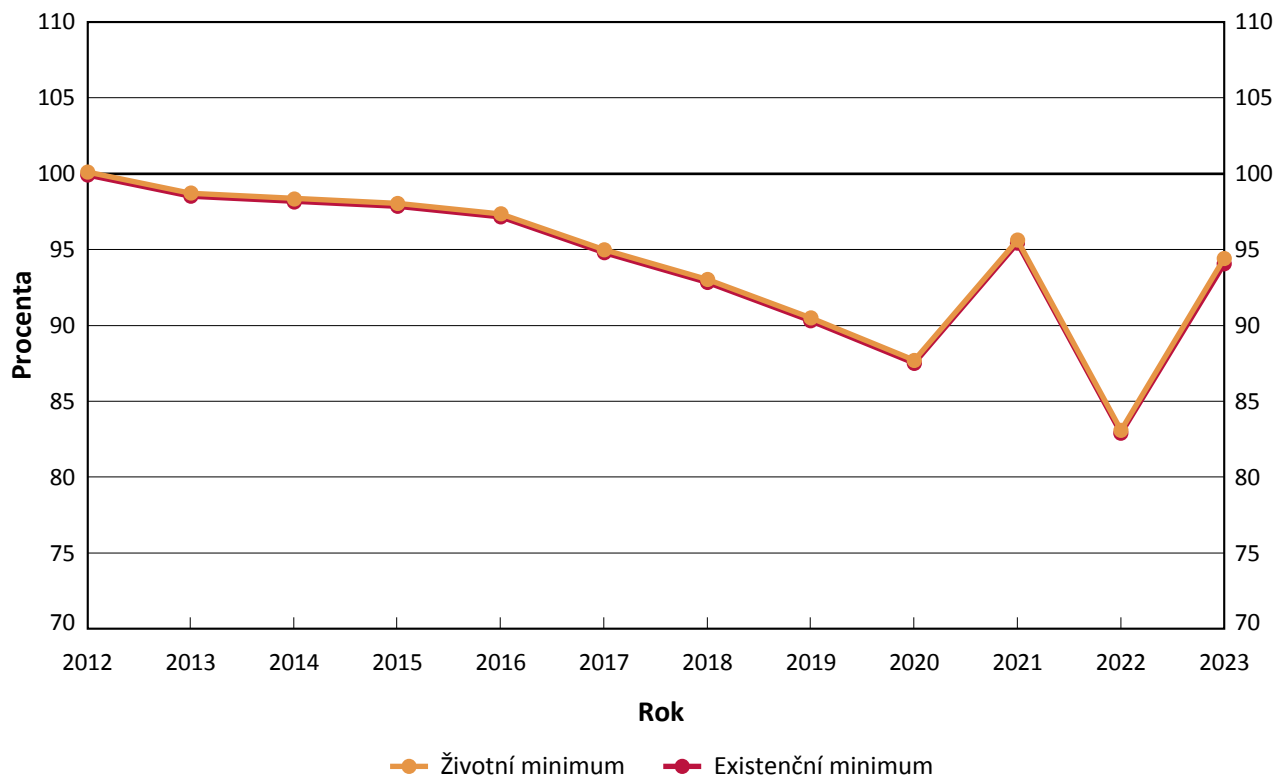
Graf 4.1: Vývoj reálné hodnoty životního minima
(vyjádřeno v cenách roku 2012)

Zdroj: Zákon o životním a existenčním minimu, ČSÚ a prognóza ČNB. Stav k 1. 1. daného roku.

¹⁰ Jde o dávky v systému pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc), dále příspěvek na dítě a částečně i příspěvek na péči.

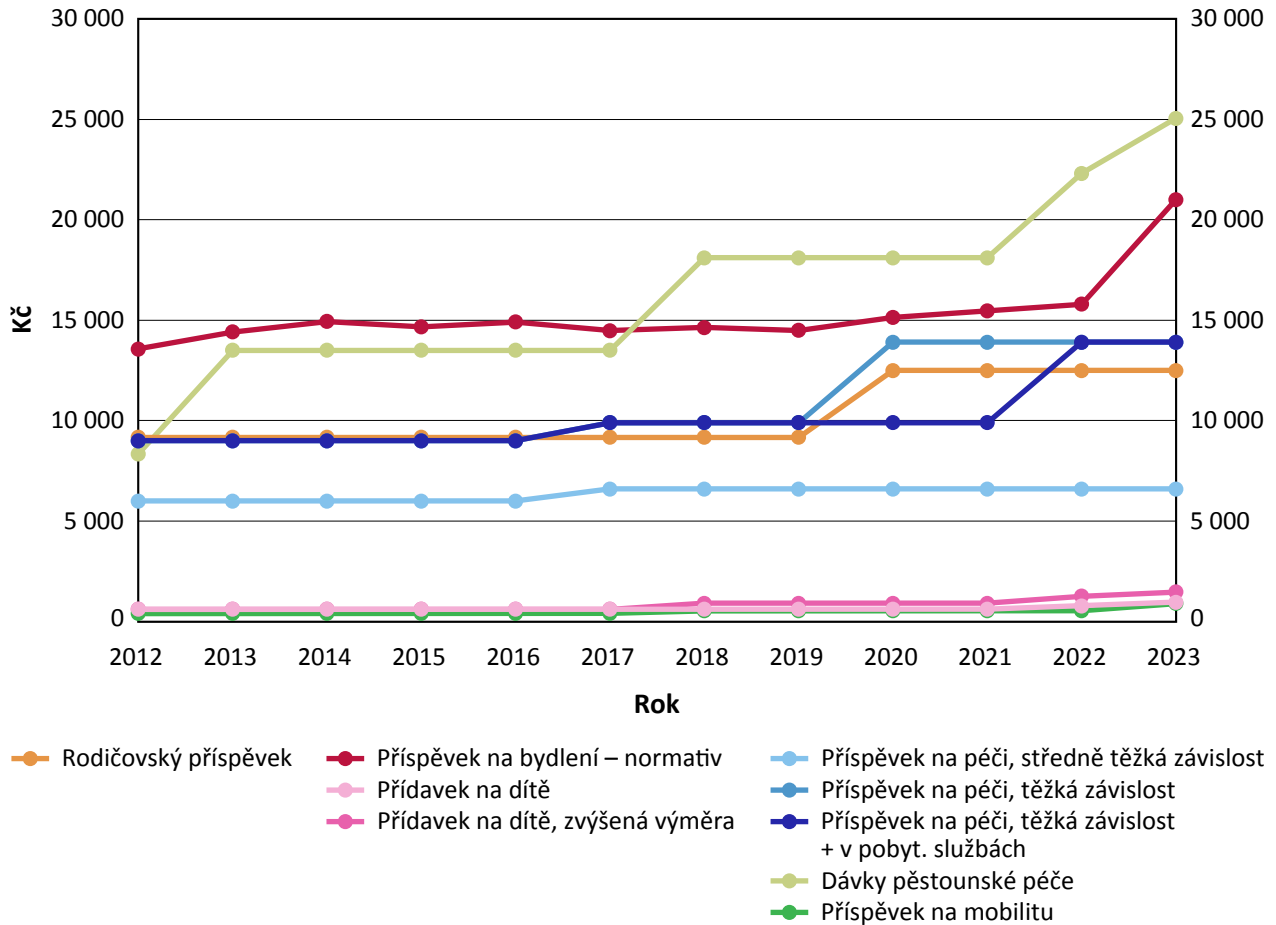
Graf 4.2: Vývoj reálné hodnoty životního minima
(vyjádřeno v procentech reálné hodnoty roku 2012)

Zdroj: Zákon o životním a existenčním minimu, ČSÚ a prognóza ČNB. Stav k 1. 1. daného roku.

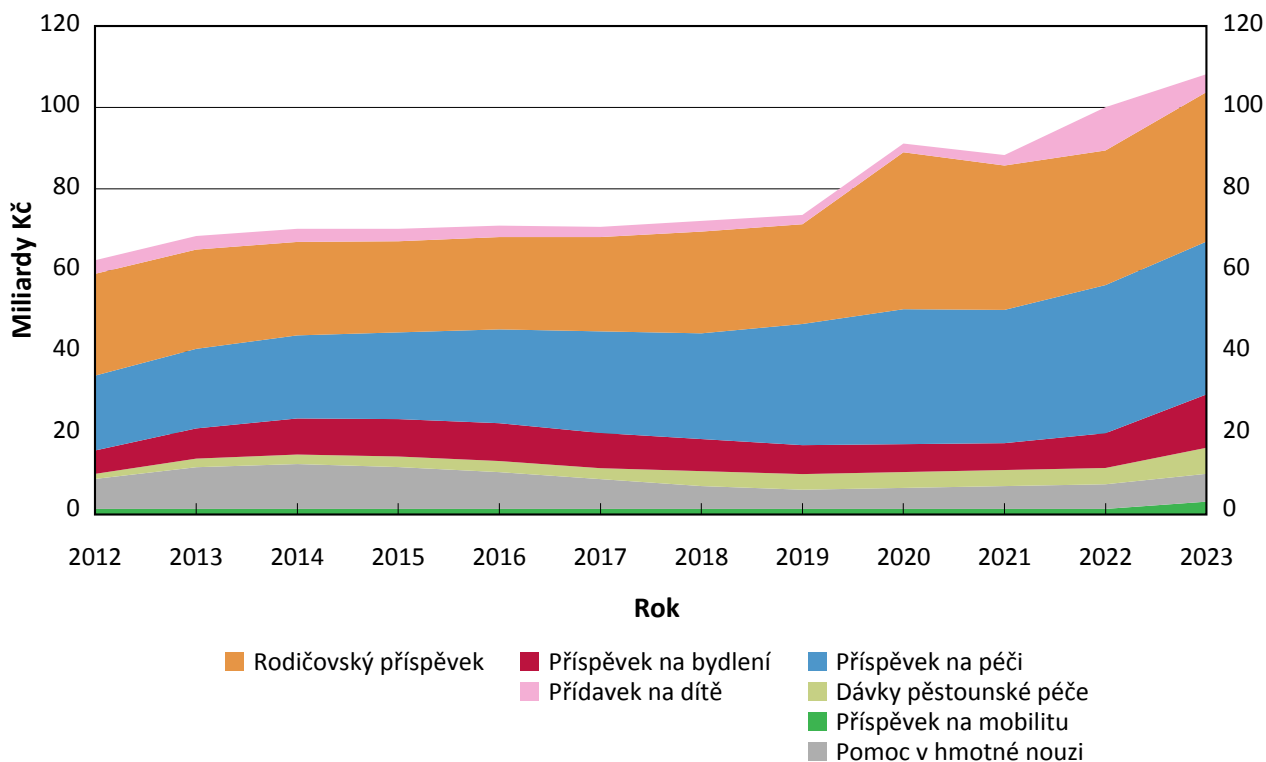
Příloha 1: Doplnkové grafy

Graf 1A: Vývoj nominální hodnoty dávek v letech 2012–2023
(vyjádřeno v běžných cenách)

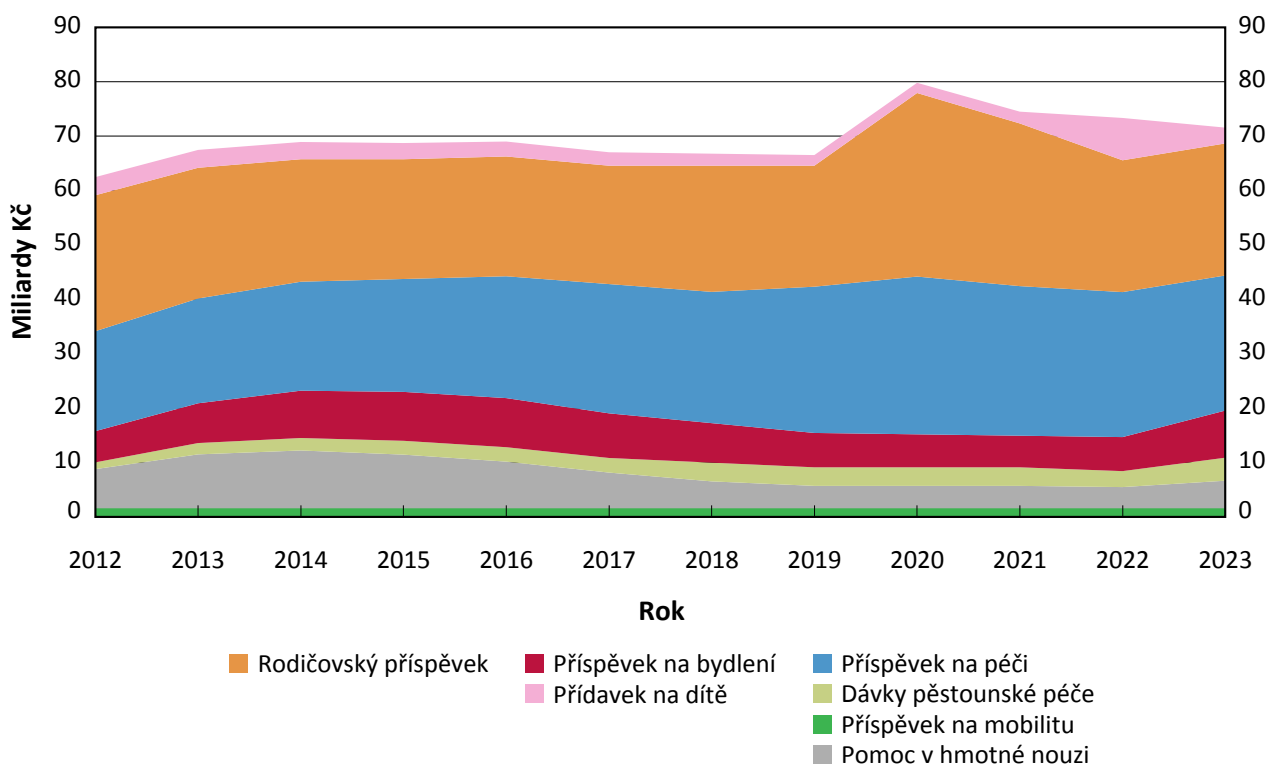
Graf 3A: Vývoj nominální hodnoty celkových výdajů na sledované sociální dávky v letech 2012–2023

(vyjádřeno v běžných cenách)

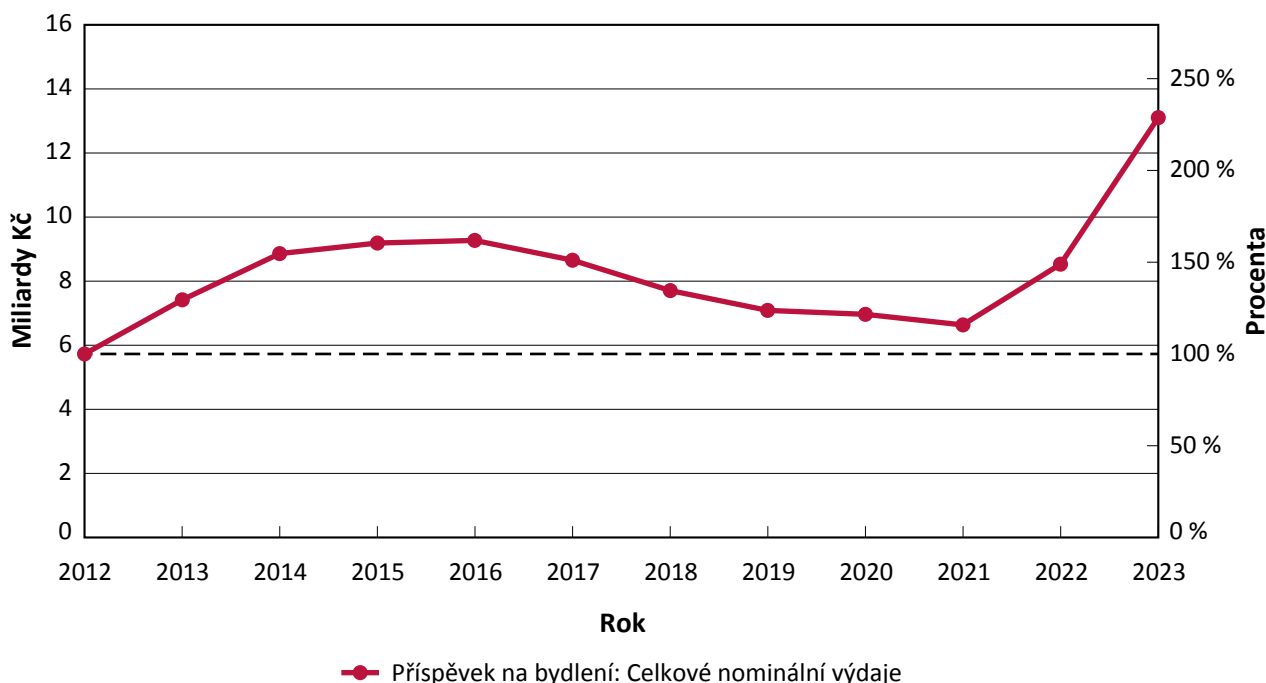
Graf 3B: Vývoj reálné hodnoty celkových výdajů na sledované sociální dávky v letech 2012–2023

(vyjádřeno v cenách roku 2012)

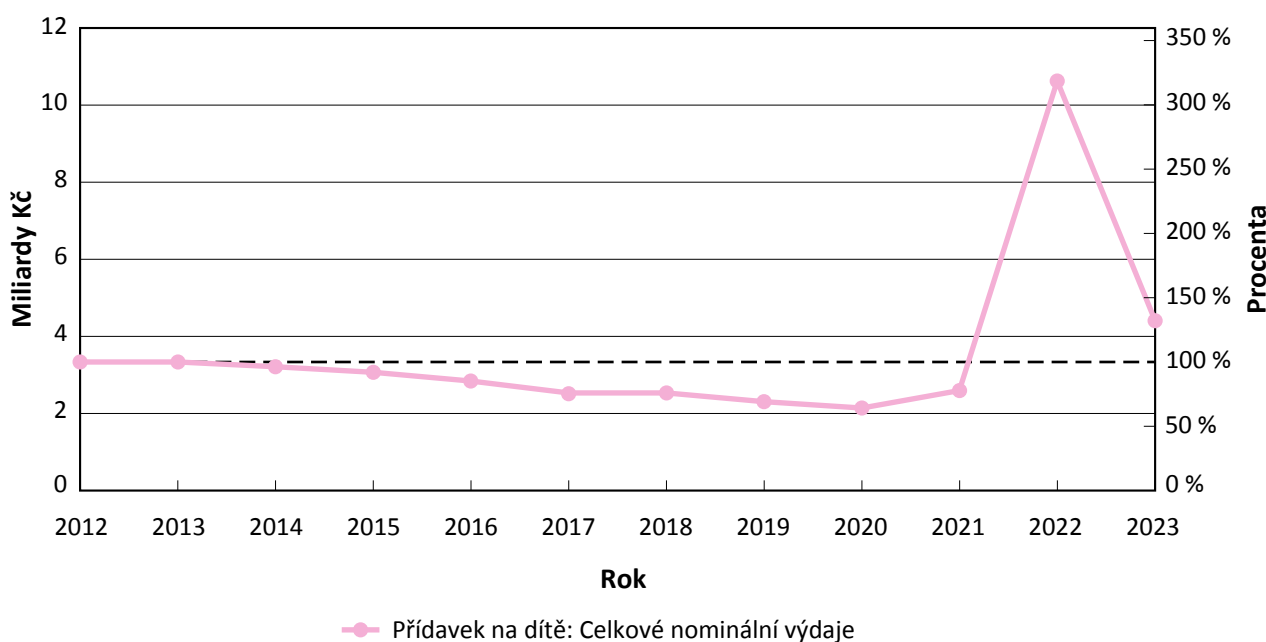

Grafy 3C–3K: Vývoj nominální hodnoty výdajů na jednotlivé sociální dávky v letech 2012–2023 (vyjádřeno v běžných cenách a v procentech oproti roku 2012)

Graf 3C: Příspěvek na bydlení

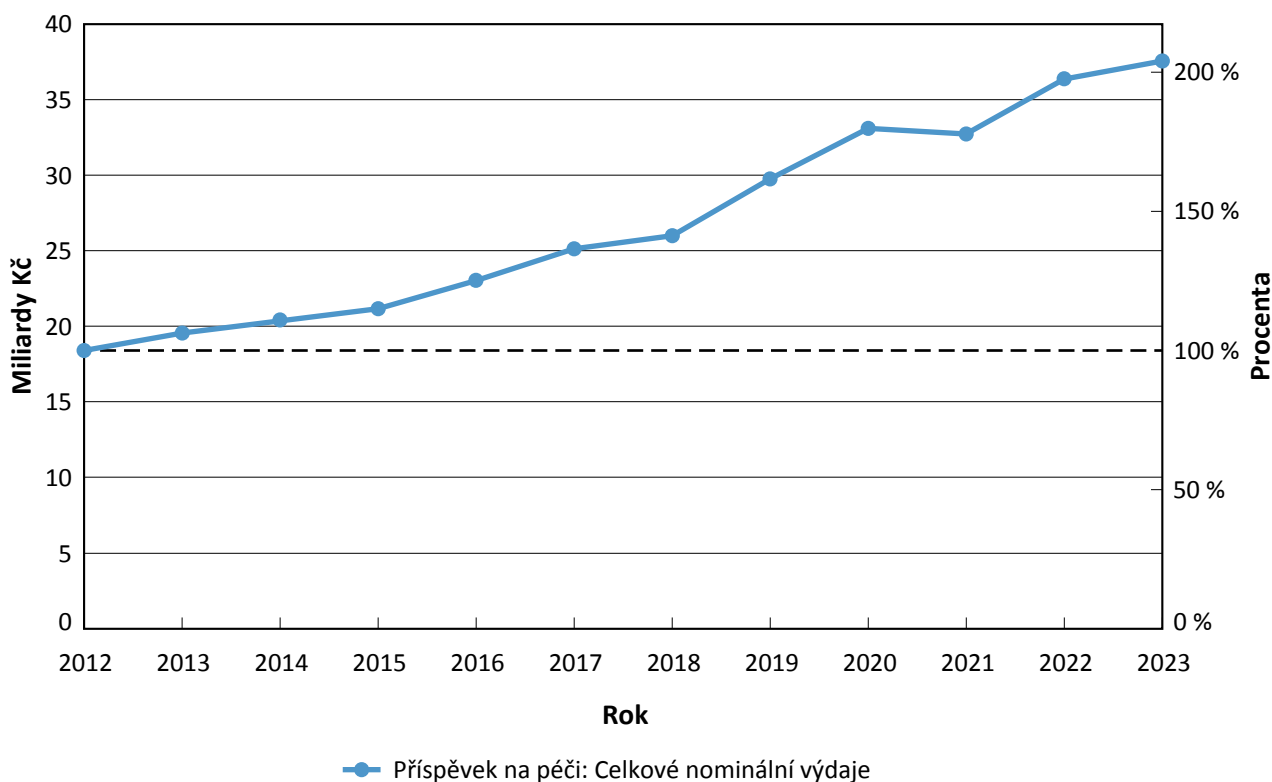

Graf 3D: Přídavek na dítě

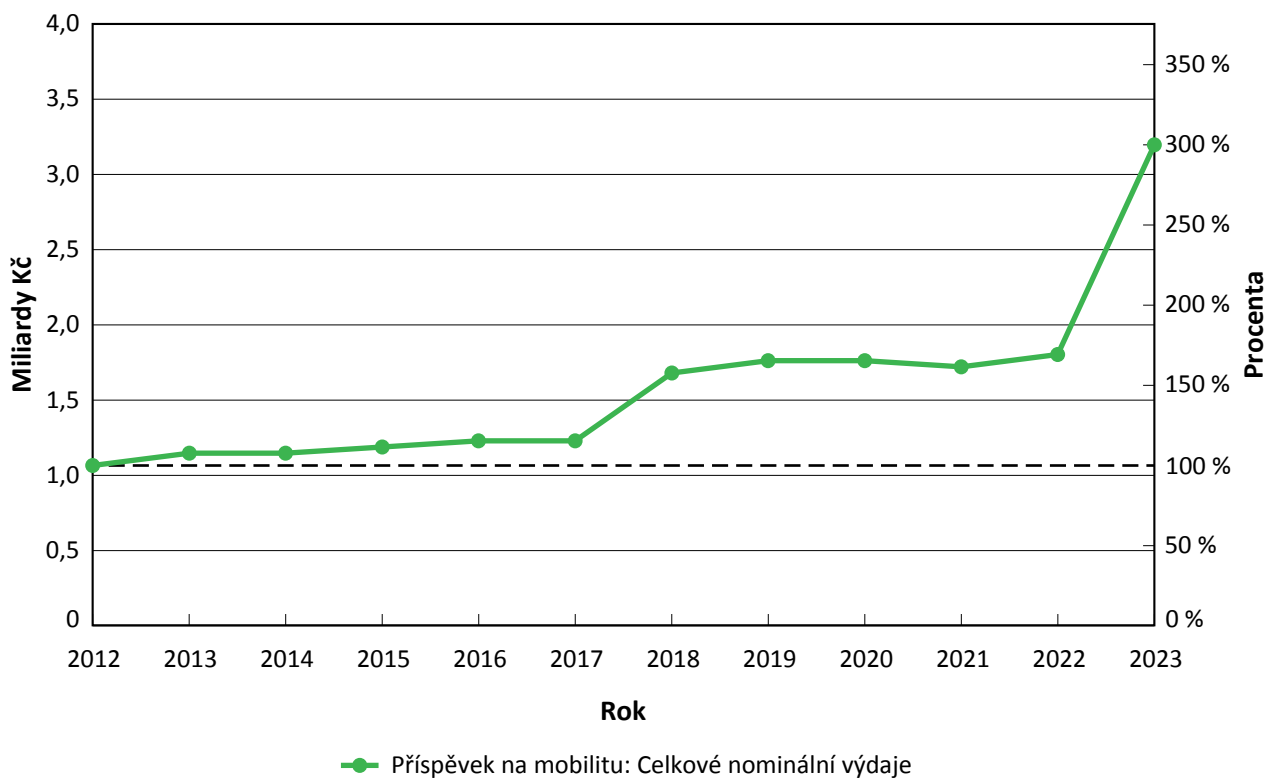

Růst výdajů na přídavky na dítě v roce 2022 reflektuje jednorázový příspěvek 5 000 Kč na dítě, který byl účtován v rámci tohoto rozpočtového paragrafu. Rozpočtové dopady tohoto příspěvku byly odhadovány na 7,8 mld. Kč, což se z **Grafu 3D** jeví jako realistická hodnota.

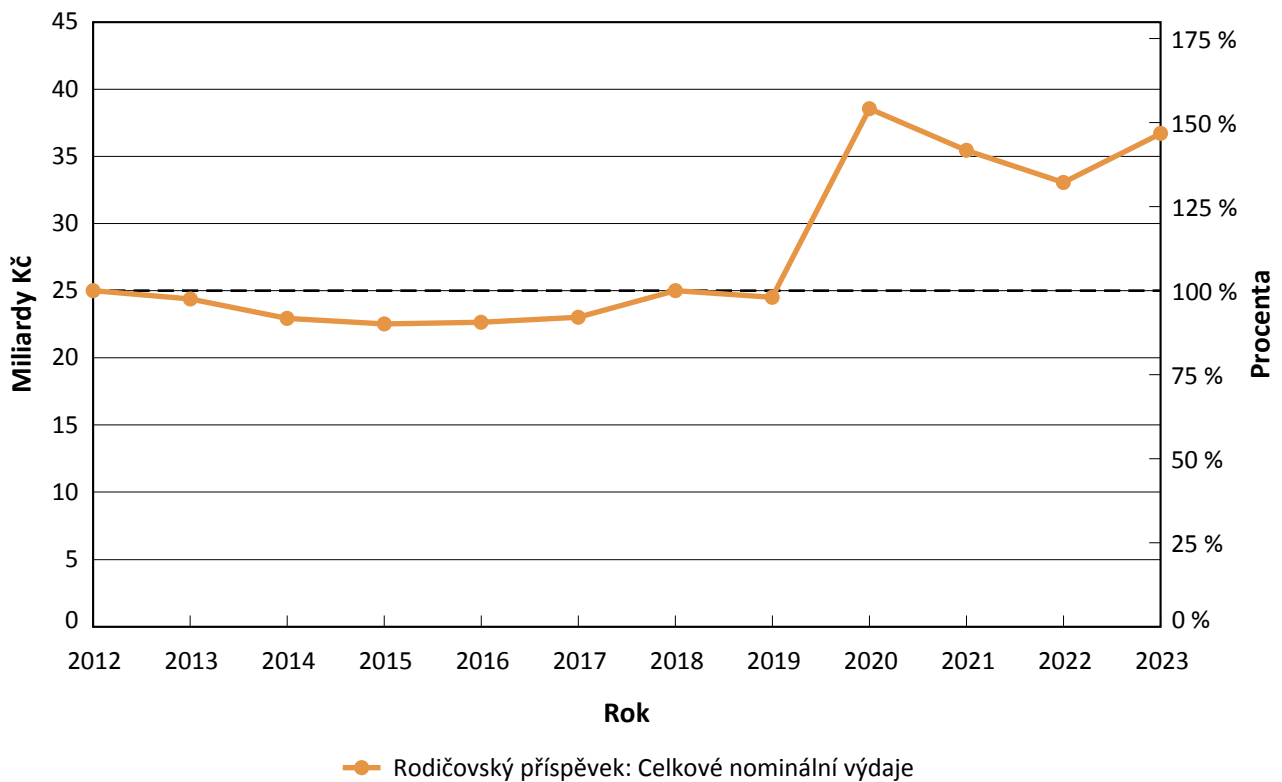
Graf 3E: Příspěvek na péči

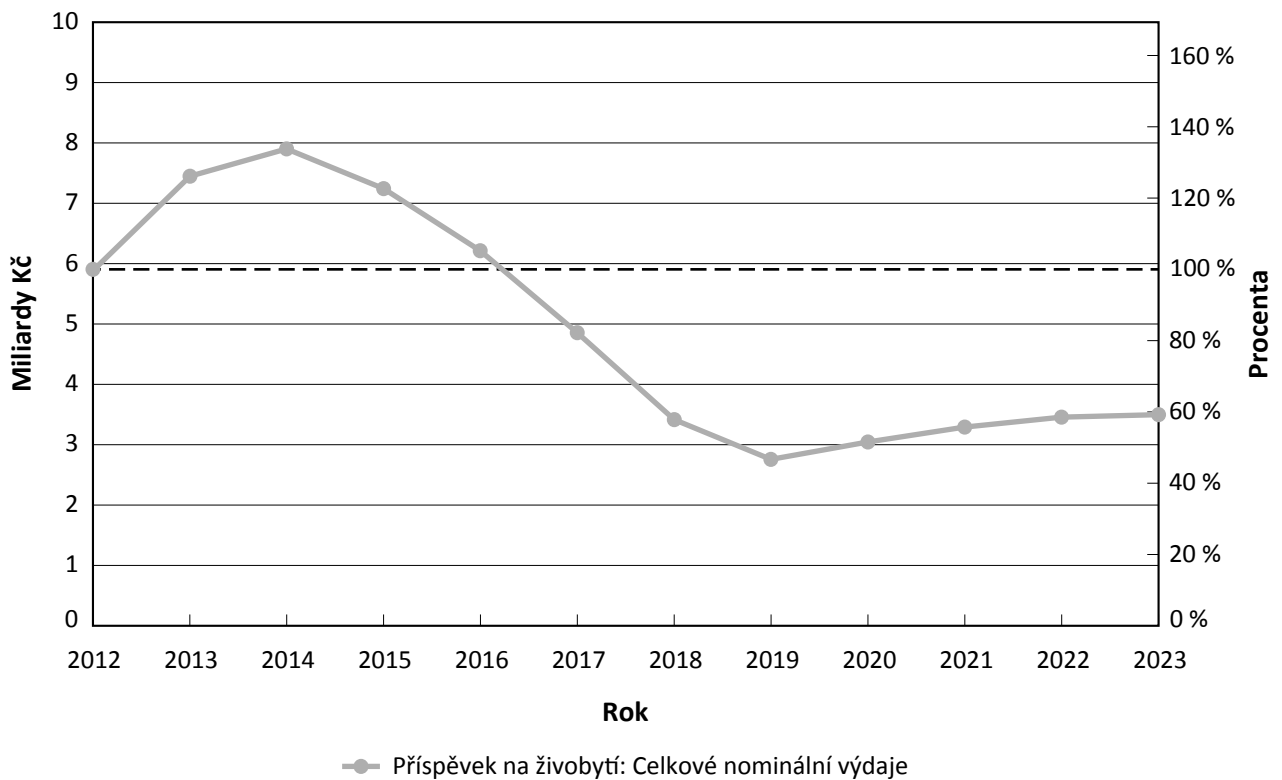
Graf 3F: Příspěvek na mobilitu

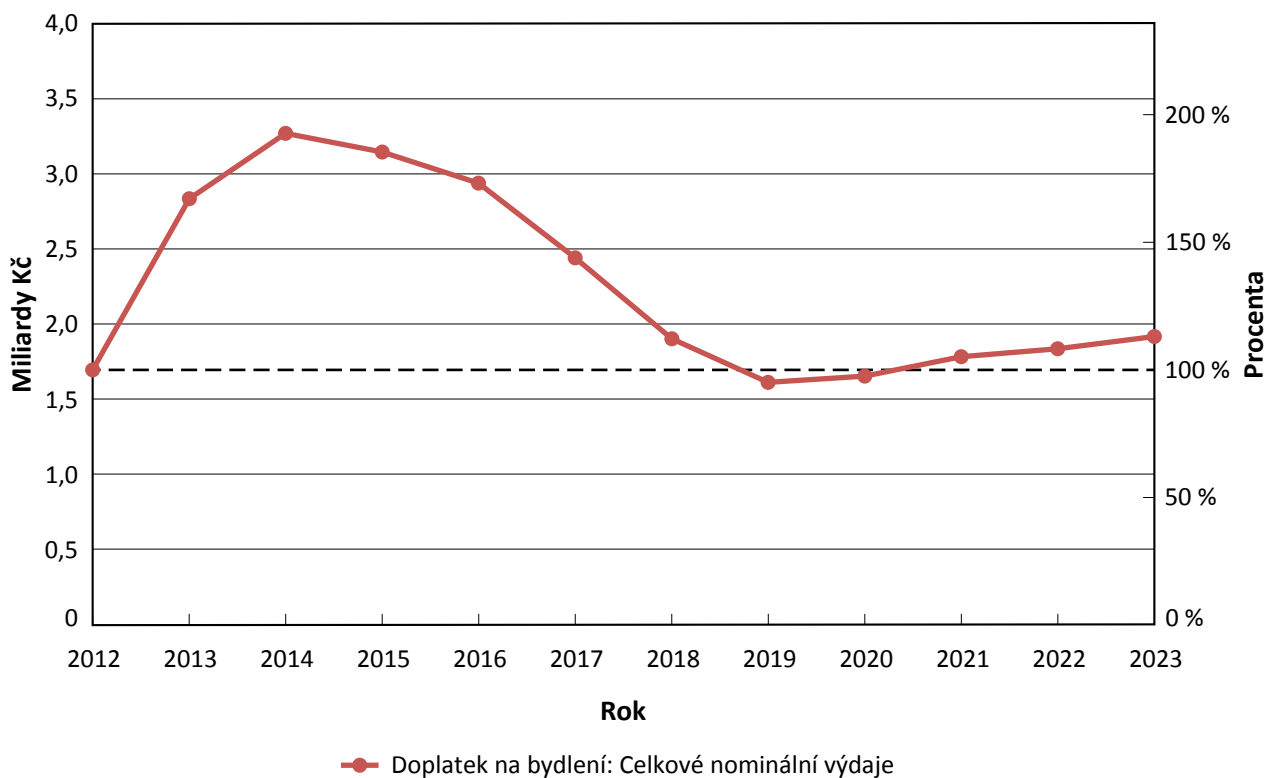
Graf 3G: Rodičovský příspěvek

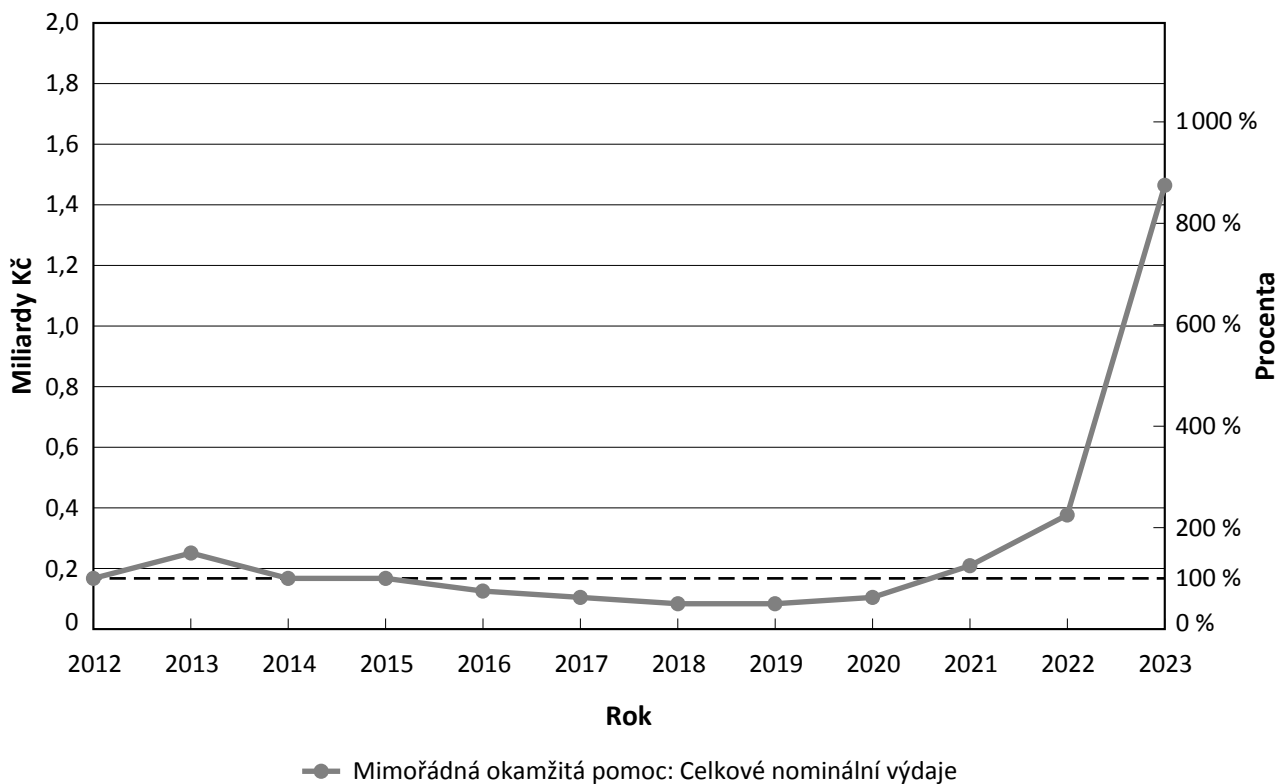
Graf 3H: Příspěvek na živobytí

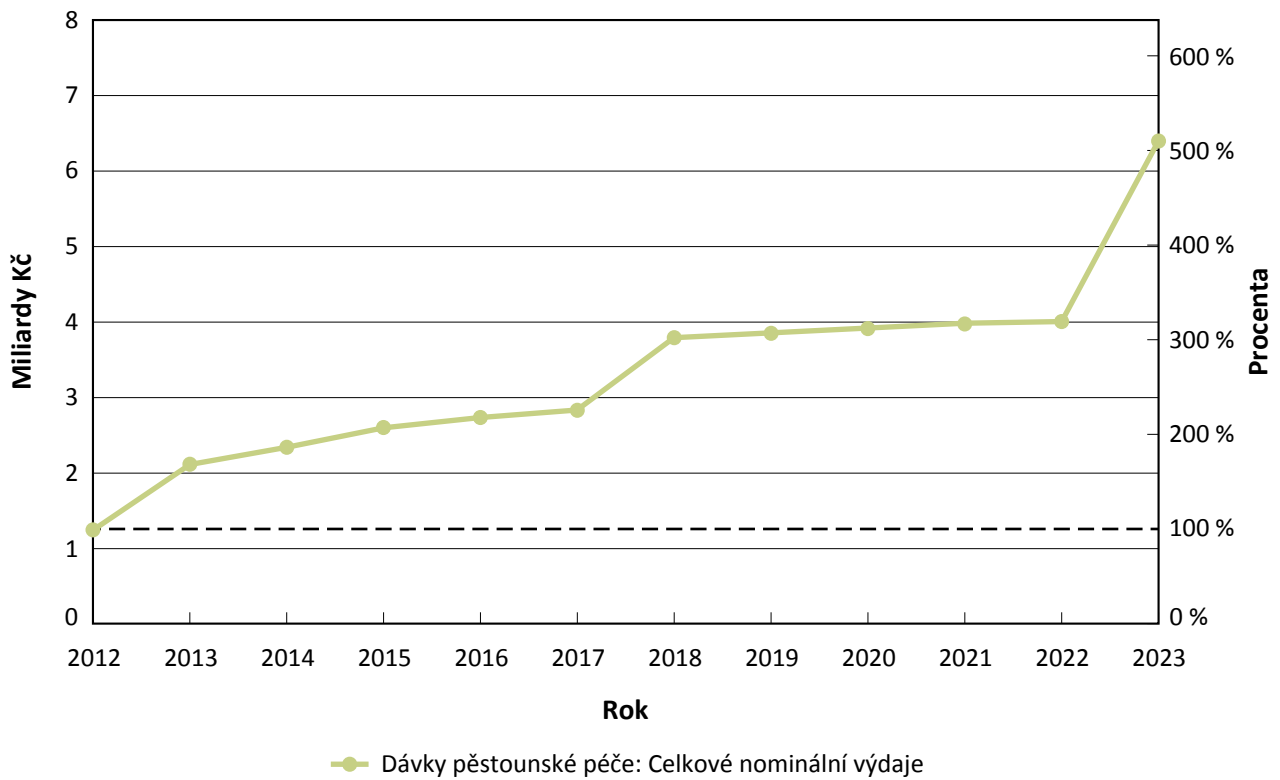
Graf 3I: Doplatek na bydlení

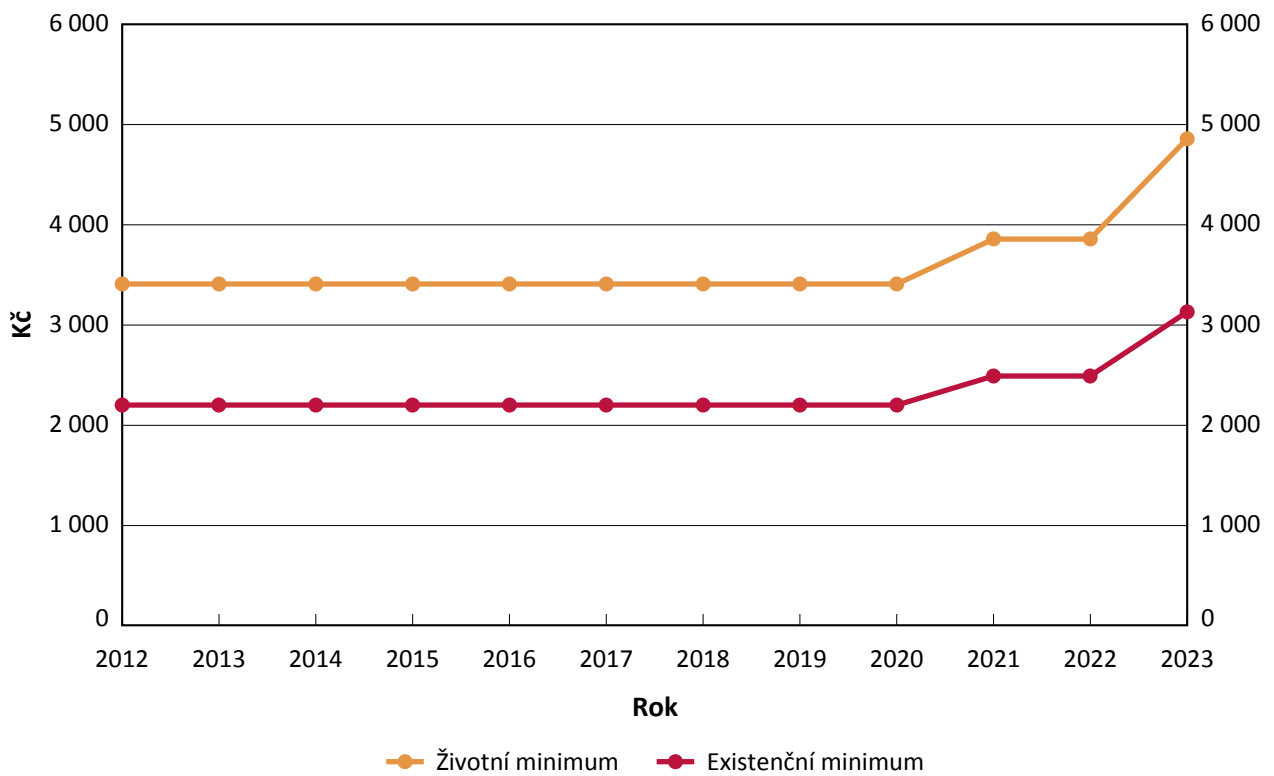
Graf 3J: Mimořádná okamžitá pomoc

Graf 3K: Dávky pěstounské péče

Graf 4A: Vývoj nominální hodnoty životního minima
(vyjádřeno v běžných cenách)

Příloha 2: Stručný popis dávek a změn v čase

1. Příspěvek na péči

Jde o příspěvek pro osoby, které potřebují pomoc při zvládnání základních životních potřeb.

Výdaje 2021: 32,7 miliard Kč.

Nárok: Na základě zhodnocení zdravotního stavu. Výše příspěvku se liší dle stupně závislosti na ostatních a dle věku (do 18 let vs. nad 18 let). Dříve se také u dvou nejtěžších stupňů závislosti na ostatních (3. a 4. stupeň) rozlišovalo, jestli je osoba umístěna v pobytové sociální službě. Dále, jestliže rozhodný příjem osoby a osob s ní společně posuzovaných je nižší než dvojnásobek částky **životního minima**, příspěvek se zvyšuje o 2 000 Kč měsíčně.

Výše: Upravena **zákonem** o sociálních službách. Ve sledovaném období došlo k výraznějšímu nárůstu pouze u dvou nejtěžších stupňů závislosti. V roce 2019 se těm, kteří nevyužívají dětských domovů či podobných pobytových sociálních služeb, navýšil příspěvek na péči z 9 900 Kč na 13 900 Kč měsíčně ve 3. stupni závislosti.¹¹ V roce 2022 došlo ke zvýšení na stejnou úroveň i pro ty, kteří v těchto pobytových službách jsou. Zvýšení příspěvku pro nízkopříjmové osoby je po celé sledované období konstantní, tedy 2 000 Kč měsíčně navíc.

2. Dávky státní sociální podpory

a. Příspěvek na bydlení

Skrze příspěvek na bydlení stát dorovná náklad na bydlení, který přesahuje 30 % žadatelových příjmů (v Praze 35 %).

Výdaje 2021: 6,6 miliard Kč.

Nárok: Klíčovým parametrem příspěvku na bydlení jsou tzv. **normativy**. Ty udávají maximální výši celkových nákladů na bydlení, kterou je stát ochoten dorovnat. Pokud je celkový náklad vyšší než normativ, stát proplatí pouze rozdíl mezi 30 % (35 % v Praze) žadatelových příjmů a normativem. Výše normativů se liší dle počtu osob v domácnosti a velikosti obce.

Od 1. října 2022 se snížila frekvence nutnosti prokázat náklady na bydlení (ze čtvrtletního na pololetní) a došlo k dílčímu zjednodušení a digitalizaci podávání žádostí. Zároveň byly navýšeny normativy oproti stávajícímu schématu – o tom více níže.

Výše: Podmínky podpory a výše klíčové proměnné, tedy normativů, jsou upraveny **zákonem** o státní sociální podpoře. Normativy jsou stanoveny dle vývoje nájemného

¹¹ Ve 4., tedy nejtěžším stupni závislosti, bylo toto navýšení ze 13 200 Kč na 19 200 Kč měsíčně.

a souvisejících nákladů a do roku 2022 byly vcelku stabilní. Například měsíční normativ pro nájemní bydlení pro čtyřčlennou domácnost ve městě mezi 50 a 100 tisíci obyvateli činil v roce 2015 14 668 Kč a v roce 2021 15 463 Kč. Pro rok 2022 bylo přijato mimořádné zvýšení normativů, které pro čtyřčlennou rodinu v nájmu činí +1 974 Kč. Zákon v jeho současné podobě nicméně negarantuje, že toto mimořádné navýšení zůstane zachováno i v příštím roce.

b. Rodičovský příspěvek

Příspěvek pro rodiče, který celodenně pečuje o dítě do 4 let.

Výdaje 2021: 35,5 miliard Kč.

Nárok: Nárok má každý pečující rodič až do vyčerpání celkové částky.

Výše: Celková částka rodičovského příspěvku činí 300 tisíc Kč a je možné ji čerpat v průběhu 4 let od narození dítěte. Tato celková částka činila do roku 2020 220 tisíc Kč a tuto hodnotu měla již od roku 2012. V roce 2018 pak došlo k úpravě podmínek stanovujících maximální měsíční částku čerpání.

c. Přídavek na dítě

Příspěvek pro domácnosti s nízkým příjmem a s nezaopatřenými dětmi.

Výdaje 2021: 2,6 miliard Kč.

Nárok: Odvozen od příjmu domácnosti ve vztahu k životnímu minimu. Výše se odvíjí od věku nezaopatřeného dítěte a také od toho, zda alespoň jeden rodič pracuje.

Výše: Upravena **zákonem** o státní sociální podpoře. V červenci 2021 došlo ke zvýšení příspěvku a zvýšen byl i nárok pro jeho získání (příjmy domácnosti pod 3,4násobek **životního minima**; dříve šlo o 2,7násobek). Hranice pro nárok se předtím naposledy změnila v roce 2018 (z 2,4násobku životního minima na 2,7násobek). V roce 2018 došlo také k zavedení přídávku na dítě ve zvýšené výměře, na který mají nárok domácnosti, kde alespoň jeden člen pracuje. Zvýšená výměra činila +300 Kč mezi lety 2018 a 2021, od srpna 2021 pak +500 Kč.

3. Příspěvek na mobilitu

Dávka pro zdravotně postižené (s průkazem ZTP), kteří se dopravují (tj. nejsou např. v pobytových sociálních službách).

Výdaje 2021: 1,7 miliard Kč.

Nárok: Průkaz ZTP.

Výše: Upravena **zákonem** o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením. Příspěvek na mobilitu byl ve sledovaném období byl navýšen jen jednou, a to v roce 2018 ze 400 Kč na aktuálních 550 Kč měsíčně.

4. Dávky v hmotné nouzi

Výše těchto dávek není fixně daná, ale odvíjí se od situace konkrétní osoby ve vztahu k **životnímu minimu**, a v některých případech i k **existenčnímu minimu**.

Výši obou těchto parametrů upravuje zákon o životním a existenčním minimu. Oba parametry byly mezi lety 2015 a 2020 konstantní – životní minimum činilo 3 410 Kč a existenční minimum 2 200 Kč. Ke zvýšení došlo až v posledních dvou letech a dnes je výše životního minima 4 620 Kč a výše existenčního minima 2 980 Kč.

a. Příspěvek na živobytí

Dávka pro osoby v hmotné nouzi.

Výdaje 2021: 3,3 miliard Kč.

Nárok: Je třeba být uznán za osobu v hmotné nouzi. Posuzuje se příjmová, sociální a majetková situace osoby (a případně i osob společně posuzovaných). Výše příspěvku se stanoví jako rozdíl mezi *živobytím* osoby (např. u důchodců jde o výši **životního minima**, u lidí, kteří neplatí alimony, jde o existenční minimum) a jejími příjmy bez tzv. přiměřených nákladů na bydlení.

b. Doplatek na bydlení

Doplatek, aby po zaplacení nákladů na bydlení zůstala rodině částka na živobytí (která je zpravidla odvozena dle **životního minima**; viz příspěvek na živobytí).

Výdaje 2021: 1,8 miliard Kč.

Nárok: Výše se vypočte tak, aby zůstala rodině částka na živobytí. Podmínkou je získání příspěvku na živobytí, kombinace možná i s příspěvkem na bydlení. Určeno mj. pro lidi na ubytovnách.

c. Mimořádná okamžitá pomoc

Jednorázová pomoc při nenadálé životní události.

Nárok: Je potřeba uznání za osobu v hmotné nouzi – naplnění některé z šesti sociálních situací uvedených v zákoně o pomoci v hmotné nouzi.

Výše se odvíjí dle konkrétní ze šesti situací a od výše **existenčního a životního minima**.

5. Dávky pěstounské péče

Dávky pro pěstouny (pěstoun o dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu, avšak mezi pěstounem a dítětem nevzniká takový právní vztah jako při adopci).

Výdaje 2021: 4 miliardy Kč.

Nárok: Rozlišuje se mezi *příspěvkem na úhradu potřeb dítěte* (výše příspěvku dle věku dítěte) a *odměnou pro pěstouna* (výše dle počtu dětí o které je pečováno). Dále existuje zvýšená sazba pro děti, které jsou závislé na pomoci jiné osoby – viz příspěvek na péči.

V roce 2022 došlo k reformě pravidel, kdy se mj. nově rozlišuje mezi pěstounstvím zprostředkovaným státem a nezprostředkovaným. Osoby pečující o děti nezprostředkovaně mají místo *odměny pro pěstouna* nárok na *příspěvek při pěstounské péči*.

Výše: Upravena zákonem o sociálně-právní ochraně dětí. Ke zvýšení dávek došlo v roce 2018 a také v roce 2022 v rámci reformy systému. V rámci této reformy také došlo k navázání odměny pro pěstouna na minimální mzdu. Nově zavedený příspěvek při pěstounské péči je pak navázán na životní minimum.

6. Dávky do analýzy nezahrnuté

a. Dávky systému nemocenského pojištění

Konkrétně jde o nemocenskou, ošetřovné, dlouhodobé ošetřovné, otcovskou, peněžitou pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Jednak jde o pojistné plnění, jednak je výše plnění odvozena od mzdy daného člověka.

b. Výsluhový příspěvek

Specifická dávka, jde o de facto důchod pro členy bezpečnostních sborů a vojáky.

c. Náhradní výživné pro nezaopatřené dítě

d. Odchodné

e. Porodné

f. Úmrtné a příspěvek na pohřeb příslušníka

g. Odbytné

h. Sociální příplatek

i. Příspěvek na zvláštní pomůcku

j. Financování sociálních služeb

Předchozí studie IDEA

2023

Snížila by větší bytová výstavba růst cen nemovitostí v letech 2013–2021?

Pravděpodobně ne. Roman Šustek, Lucie Zapletalová, březen 2023 [▶](#)

Vývoj postojů české veřejnosti k válečným uprchlíkům z Ukrajiny. Daniel Münich,

Tomáš Protivínský, únor 2023 [▶](#)

Pandemie a očekávání rodičů ohledně návratnosti investic do vzdělávání dětí.

Václav Korbel, únor 2023 [▶](#)

Ruce a mozky českých žen stále nevyužity. Jakub Grossmann, Daniel Münich, leden 2023 [▶](#)

2022

Vliv zvýšení rodičovského příspěvku na participaci žen na trhu práce. Jakub Grossmann,

Filip Pertold, Michal Šoltés, Matěj Šarboch, Lucie Zapletalová, listopad 2022 [▶](#)

Nárůst cen energií a zvýšení příspěvku na bydlení v lednu 2022: Pomohlo to?

Filip Pertold, Petr Pleticha, září 2022 [▶](#)

Platy učitelů v roce 2021: vrchol dosažen a co dál? Daniel Münich, Vladimír Smolka,

srpen 2022 [▶](#)

Kompenzace ztráty příjmů v pandemii covid-19: vítězové a poražení. Klára Kalíšková,

Lucie Zapletalová, srpen 2022 [▶](#)

Rozdíly v přísnosti známkování žáků a dopady na vzdělanostní aspirace. Daniel Münich,

Tomáš Protivínský, červen 2022 [▶](#)

Chudoba a sociální dávky v sociálně vyloučených lokalitách. Miroslava Federičová,

Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, červen 2022 [▶](#)

Dlouhodobá dědictví osvobození Sudet Rudou a americkou armádou. Jakub Grossmann,

Štěpán Jurajda, květen 2022 [▶](#)

Odchody z učitelské profese v Evropě. Miroslava Federičová, Filip Pertold, březen 2022 [▶](#)

Intenzita používání vyučovacích metod učiteli a jejich vztah s výsledky vzdělávání.

Václav Korbel, březen 2022 [▶](#)

Spočítali jsme za vás: Dopady zrušení superhrubé mzdy, snížení odvodů na sociální pojištění a zavedení daňových prázdnin. Klára Kalíšková, Michal Šoltés, leden 2022 [▶](#)

Nárůst o 395 miliard Kč oproti roku 2019: Kam směřoval první návrh výdajů státního rozpočtu na rok 2022. Daniel Kolář, Petr Janský, leden 2022 [▶](#)

Státní zaměstnanci a úředníci: kde pracují a za kolik? Daniel Bartušek, Petr Bouchal,

Petr Janský, leden 2022 [▶](#)

Nemocenské pojištění: co způsobilo zavedení karenční doby? Jakub Grossmann,

Lucie Zapletalová, leden 2022 [▶](#)

2021

Standardní granty GA ČR a publikační výkonnost vědců: Kontrafaktuální analýza projektů udělených v letech 2005–2014. Matěj Bajgar, říjen 2021 [▶](#)

Jaké změny v rodinné politice slibují volební programy politických stran? Shrnutí a rozbor. Michal Ostrý, Filip Pertold, září 2021 [▶](#)

Finanční podpora vysokoškolských studentů v České republice: Rekonstrukce systému nutná. Daniel Münich, Otakar Kořínek, září 2021 [▶](#)

Platy učitelů v roce 2020: Usne Česko na vavřínech? Daniel Münich, Vladimír Smolka, srpen 2021 [▶](#)

Maminka nebo školka? Dopady prodloužení čerpání rodičovského příspěvku na budoucí vzdělání a pracovní uplatnění dětí. Alena Bičáková, Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, srpen 2021 [▶](#)

Zásah nutný: dopady budoucího ekonomického vývoje a pandemických opatření na příjmy a výdaje systému veřejného zdravotního pojištění. Lucie Bryndová, Lenka Šlegerová, červen 2021 [▶](#)

Kdo v první vlně pandemie zachránil zaměstnance? Analýza čerpání podpory programu Antivirus B. Štěpán Jurajda, Pavla Doleželová, Lucie Zapletalová, duben 2021 [▶](#)

Práce z domova: možnost, nebo nutnost? Jakub Grossmann, Václav Korbel, Daniel Münich, březen 2021 [▶](#)

Výluka prezenční výuky během pandemie covid-19: odhad neviditelných ekonomických ztrát. Ole Jann, Daniel Münich, Lucie Zapletalová, duben 2021 [▶](#)

Společenský status učňovského vzdělávání v České republice: vývoj posledních 15 let a srovnání se zahraničím. Václav Korbel, Daniel Münich, únor 2021 [▶](#)

2020

Nechtěné plody prorodinných politik. Alena Bičáková, Klára Kalíšková, Lucie Zapletalová, prosinec 2020 [▶](#)

Vysoké náklady nízkého vzdělání v České republice. Jana Krajčová, Daniel Münich, prosinec 2020 [▶](#)

Grantová podpora a doktorské studium: analýza dat Grantové agentury Univerzity Karlovy. Václav Korbel, říjen 2020 [▶](#)

Personální politické konexe a efektivnost veřejných zakázek v letech 2007–2018. Bruno Baránek, Vítězslav Titl, září 2020 [▶](#)

Odchody do důchodu v Česku: role očekávání a zdravotního stavu v mezinárodním srovnání. Filip Pertold, Miroslava Federičová, září 2020 [▶](#)

Penzijní spoření se státní podporou v České republice: spíš podpěra než pilíř.

Jiří Šatava, srpen 2020 [▶](#)

Platy učitelů v roce 2019: Blýská se na lepší časy? Daniel Münich, Vladimír Smolka, červenec 2020 [▶](#)

Odkud se rekrutují výzkumníci na univerzitách? Vít Macháček, Martin Srholec, únor 2020 [▶](#)
interaktivní aplikace česká [▶](#), anglická verze studie [▶](#), interaktivní aplikace anglická [▶](#)

2019

Dichotomie spotřebních daní: zdroj veřejných rozpočtů a nástroj snižování újmy (diskusní studie). Vladimír Novák, Michal Šoltés, prosinec 2019 [▶](#)

Mezinárodní srovnání ředitelů škol: české administrativní inferno. Miroslava Federičová, listopad 2019 [▶](#)

Návratnost soukromých a veřejných výdajů na podnikatelský výzkum. Petr Pleticha, říjen 2019 [▶](#)

Dary politickým stranám a veřejné zakázky: evidence z let 2007–2014. Vítězslav Titl, Benny Geys, září 2019 [▶](#)

Platy českých učitelů: nová naděje. Daniel Münich, Vladimír Smolka, srpen 2019 [▶](#)

Stigma jako sebenaplňující se proroctví? Experimentální výzkum z českých věznic. Lubomír Cingl, Václav Korbel, srpen 2019 [▶](#)

Globalization of science: Evidence from authors in academic journals by country of origin. Vít Macháček, Martin Srholec, květen 2019 [▶](#)

Kvalita práce učitelů, vzdělanost, ekonomický růst a prosperita České republiky. Jana Krajčová, Daniel Münich, Tomáš Protivínský, květen 2019 [▶](#)

Dopady zvyšování minimální mzdy v letech 2013–2017 na zaměstnanost a mzdy v České republice. Jakub Grossmann, Štěpán Jurajda, Vladimír Smolka, duben 2019 [▶](#)

Zatížení školními domácími úkoly v České republice a srovnání se světem. Václav Korbel, Daniel Münich, duben 2019 [▶](#)

Elektromobil: nejdříve do vesmíru, do Česka až po slevě. Milan Ščasný, Iva Zvěřinová, Zuzana Rajchlová, Eva Kyselá, únor 2019 [▶](#)

A Comparison of Journal Citation Indices. Daniel Münich, Taras Hrendash, únor 2019 [▶](#)

Dopady známek na vysvědčení na životní rozhodnutí žáků. Miroslava Federičová, únor 2019 [▶](#)

2018

Oborová publikační výkonnost pracovišť výzkumných organizací v České republice v roce 2017. Daniel Münich, Taras Hrendash, prosinec 2018 [▶](#)

Které organizace mají nejcitovanější patenty? Nový pohled na hodnocení patentového výzkumu (interaktivní publikace). Oleg Sidorkin, Martin Srholec, listopad 2018 [▶](#)

Dopady zavedení karenční doby v roce 2008 na pracovní neschopnost. Filip Pertold, říjen 2018 [▶](#)

An International Comparison of Economic and Academic Performance of OECD Countries, interaktivní aplikace. Taras Hrendash, Štěpán Jurajda, Stanislav Kozubek, Daniel Münich, říjen 2018 [▶](#)

Dopady vyšších platů politiků na volby do zastupitelstev obcí. Ján Palguta, Filip Pertold, září 2018 [▶](#)

Dopady odkládaného zrušení superhrubé mzdy. Klára Kalíšková, Michal Šoltés, září 2018 [▶](#)

Intelektuální dovednosti českých učitelů v mezinárodním a generačním srovnání. Jana Krajčová, Daniel Münich, září 2018 [▶](#)

Obezita v České republice: mezinárodní srovnání s využitím dat z projektu SHARE. Filip Pertold, Jiří Šatava, srpen 2018 [▶](#)

Oborová publikační výkonnost pracovišť výzkumných organizací v České republice v letech 2011–2015, interaktivní aplikace. Taras Hrendash, Stanislav Kozubek, Daniel Münich, červenec 2018 [▶](#)

Dopady reformy rodičovských příspěvků v roce 2008 na pracovní zařazení matek. Barbara Pertold-Gebicka, červenec 2018 [▶](#)

Průvodce seniora: Jak neprodělat při předčasném odchodu do důchodu. Jiří Šatava, červenec 2018 [▶](#)

Komu školka (ne)pomůže? Zkušenosti ze série reforem předškolní péče v Německu. Filip Pertold, Lucie Zapletalová, červenec 2018 [▶](#)

Vyšší platy učitelů: sliby, sliby, sliby. Daniel Münich, Vladimír Smolka, červen 2018 [▶](#)

Kde se nejvíce publikuje v predátorských a místních časopisech? Bibliometrická analýza trochu jinak. Vít Macháček, Martin Srholec, červen 2018 [▶](#)

The low-skilled in the Czech Republic. Alena Bičáková, Klára Kalíšková, květen 2018 [▶](#)

Názvy firem a jejich vliv na firemní výkonnost. Jan Hanousek, Štěpán Jurajda, duben 2018 [▶](#)

Co skrývají známky na vysvědčení? Daniel Münich, Tomáš Protivínský, leden 2018 [▶](#)

2017

Růst disponibilních příjmů osob v letech 2005 až 2015: Kdo si polepšil? Jiří Šatava, prosinec 2017 [▶](#)

Místní časopisy ve Scopusu. Vít Macháček, Martin Srholec, prosinec 2017 [▶](#)

IDEA PRO VOLBY 2017. Rodinná politika v programech politických stran: přehled a rozbor. Klára Kalíšková, říjen 2017 [▶](#)

IDEA PRO VOLBY 2017. Důchody a důchodci ve volebních programech. Filip Pertold, Jiří Šatava, září 2017 [▶](#)

IDEA PRO VOLBY 2017. Platy učitelů ve volebních programech: přehled a rozbor. Daniel Münich, září 2017 [▶](#)

Kdo je váš starosta: volební soutěž a charakteristiky zastupitelů v ČR. Ján Palguta, srpen 2017 [▶](#)

Vrána k vráně sedá aneb důležitost oboru studia při výběru partnera. Alena Bičáková, Štěpán Jurajda, Lucie Zapletalová, červenec 2017 [▶](#)

IDEA PRO VOLBY 2017, Nízké platy učitelů: hodně drahé šetření [▶](#), Interaktivní aplikace studie [▶](#). Daniel Münich, červen 2017

IDEA PRO VOLBY 2017, Příjmy seniorů – práce, nástupní důchody a jejich valorizace. Jiří Šatava, červen 2017 [▶](#)

Do direct subsidies stimulate new R&D output in firms? A comparison of IMPULS, TIP and ALFA programmes. Oleg Sidorkin, Martin Srholec, červen 2017 [▶](#)

IDEA PRO VOLBY 2017. Podpora rodin s dětmi: daně, dávky a veřejné služby. Klára Kalíšková, květen 2017 [▶](#)

Pod pokličkou Beallových seznamů. Vít Macháček, Martin Srholec, květen 2017 [▶](#)

Přísnější tresty za vraždy? Vyhodnocení dopadů legislativního návrhu. Libor Dušek, březen 2017 [▶](#)

Ženy a muži v českém výzkumu: publikační výkon, produktivita, spoluautorství a trendy. Štěpán Jurajda, Stanislav Kozubek, Daniel Münich, Samuel Škoda, březen 2017 [▶](#)

Proč ženy v Evropě nechtějí mít více dětí? Matthias Doepke, Fabian Kindermann, překlad Ondřej Lukáš, Filip Pertold, únor 2017 [▶](#)

Studie z předchozích let jsou k dispozici na:

<http://idea.cerge-ei.cz/publikace>

Upozornění: Tato studie reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy, CERGE.

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, v. v. i. as well as the Charles University, Center for Economic Research and Graduate Education.

(Ne)zvyšování sociálních dávek v letech 2012–2023: přehled

Studie 5/2023

© Petr Janský, Daniel Kolář

Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i., 2023

ISBN: 978-80-7344-670-3

Zaujala vás tato studie?

Podpořte nezávislý akademický výzkum
dopadů veřejných politik ČR
a přispějte na naši činnost,
abychom mohli napsat další.

IDEA se v rámci Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. podílí na aktivitách Strategie AV21
IDEA at the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences participates in the Strategy AV21 activities

Akademie věd
České republiky

Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

(Ne)zvyšování sociálních dávek v letech 2012–2023: přehled

Studie Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA)

O IDEA

Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA) je nezávislý think-tank zaměřující se na analýzu, vyhodnocování a vlastní návrhy veřejných politik. Doporučení IDEA vychází z analýz založených na faktech, datech, jejich nestranné interpretaci a moderní ekonomické teorii.

IDEA je think-tank Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. a vznikla z iniciativy a pod vedením prof. Jana Švejnara. Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i. (NHÚ – angl. zkratka EI) tvoří společné akademické pracoviště CERGE-EI spolu s Centrem pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy (anglická zkratka CERGE).

Principy fungování IDEA

1. Vytváření shody na základě intelektuální otevřenosti – přijímání volné soutěže myšlenek, otevřenost podnětům z různých částí světa, přehodnocování existujících stanovisek vzhledem k novým výzvám.
2. Využívání nejvhodnějších teoretických a praktických poznatků – snaha o rozvinutí postupů na základě nejlepších teoretických i praktických poznatků (z České republiky i ze zahraničí).
3. Zaměření aktivit na vytvoření efektivní politiky a strategie České republiky – doplňovat akademické instituce vytvářením podkladů efektivním a operativním způsobem.

Pokud chcete dostávat do své emailové schránky informace o připravovaných studiích a akcích IDEA, napište nám na

idea@cerge-ei.cz

About IDEA

The Institute for Democracy and Economic Analysis (IDEA) is an independent think tank focusing on policy-relevant research and recommendations. IDEA recommendations are based on high quality data, objective evidence-based analysis, and the latest economic theories.

IDEA is a think tank at the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences and is led by its founder, Prof. Jan Švejnar. The Economics Institute (EI) of the Czech Academy of Sciences forms part of a joint workplace, CERGE-EI, together with the Center for Economic Research and Graduate Education of the Charles University (CERGE).

IDEA's Working Principles

1. We build consensus on the basis of intellectual openness – we believe in a free competition of ideas, are open to initiatives from various parts of the world, and constantly review existing opinions in the light of new challenges.
2. We make use of the most appropriate theoretical and empirical findings, and strive to develop methods based on the best theoretical and practical knowledge (both from the Czech Republic and from abroad).
3. We focus on creating effective policy and strategy for the Czech Republic, complementing academic institutions by producing materials in a constructive, practical format.

If you would like to receive regular information about the latest IDEA studies and events please subscribe to our mailing list by contacting

idea@cerge-ei.cz

PROJEKT NÁRODOHOSPODÁŘSKÉHO ÚSTAVU AKADEMIE VĚD ČR

<http://idea.cerge-ei.cz>